

LÄHEMAD ÜRITUSED

Kolmapäeval, 6. jaanuaril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval spordimuuseumis on külaliseks **Ago Marksoo** meenutustega Paul Keresest. Tiit Karuksi vahendusel saab helitehnika abil kuulda ka **Iivo Nei** mälestusi meie malesuurusest.

Laupäeval, 9. jaanuaril kell 11.00 – 18.00 spordimuuseumis on lahtiste uste päev, sissepääs tasuta. Kell 12.00 on rahva eest raamatu „Paul Keres. Mälestusi, materjale, kirju.“ koostaja **Paavo Kivine**.

Teisipäeval, 19. jaanuaril kell 17.00 – ESAS Tallinna osakonna õhtul TLÜ raamatukogu kohvikus (Rävala pst 10) on kohtumine **Paavo Kivisega**, kellega tuleb juttu uuest Keresse raamatust ja meie suurmehest üldse.

Kolmapäeval, 3. veebruaril – ESAS seltsipäeval spordimuuseumis on kuulajate ees põnev talispordiesindaja.

Neljapäeval, 11. veebruaril kell 12.00 – Eakate Avahooldekeskuse ruumides (Metsa tn 10) **Pärnu XXI spordiajaloo päev** Paul Keres 100. sünniaastapäeva tähistamiseks, peaesinejaks suurmeister **Kaido Külaots**.

Teisipäeval, 16. veebruaril kell 17.00 – ESAS Tallinna osakonna õhtul TLÜ raamatukogu kohvikus toimub kohtumine mõne tuntud spordiinimesega.

Kolmapäeval, 2. märtsil kell 12.00 – ESAS seltsipäeval spordimuuseumis on külaliseks oodata huvitavat esinejat.

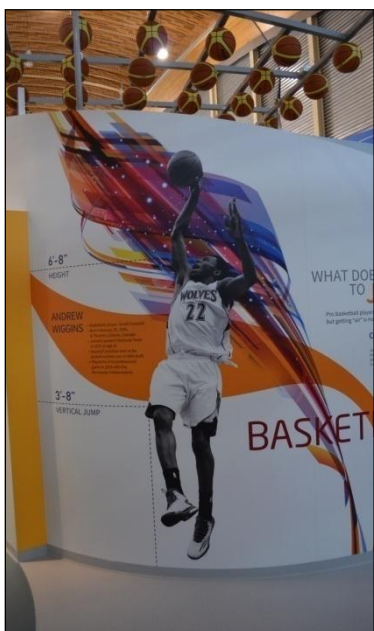
Teisipäeval, 15. märtsil kell 17.00 – ESAS Tallinna osakonna õhtu TLÜ raamatukogu kohvikus, kohal ka külaline.

NB! NB! NB! Teatajas ilmunud informatsiooni ESAS ürituste kohta palume võtta osalemise kutsena, sest postikulude kokkuhoiu vajaduse tõttu ei pruugi iga ürituse kohta eraldi kutset järgneda. Täpsemat infot ürituste kohta saab ESMi kodulehelt – www.spordimuuseum.ee/eesti--spordiajaloo-selts

KROONIKA

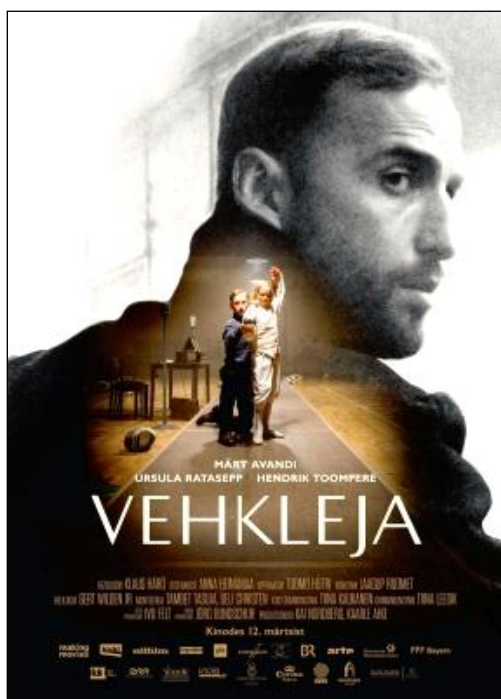
OLÜMPIAMUUSEUMID SAID KOKKU KANADAS

1. oktoobril andis Kalle Voolaid (*fotol esiplaanil*) spordimuuseumis kolleegidele ülevaate oma nädalatagusest käigust Vancouverisse olümpiamuuseumide koostöövõrgustiku OMN suurokogule, kus arutati tehtut ja kavandati koostöösuundi tulevikuks. Ta jagas ka muljeid käigust kahte suurde spordimuuseumi taolisse ettevõttesse, *Olympic Experience* (olümpiakogemus) Richmondis ja *BC Sports Hall of Fame* (Briti Columbia provintsi olümpiakuulsuse hall) Vancouveris, kust ka juuresolevad fotod.

FILM „VEHKLEJA” LINASTUS SPORDIMUUSEUMIS

Spordimuuseumis parasjagu eksponeeritud näitusega "Maarjamaa musketärid. Vehklemisest Eestis läbi aegade" sobis väga kenasti kokku värske filmi "Vehkleja" (Soome-Eesti, 2015) esilinastus Tartus. Muuseumi suurde saali olid 1. oktoobri õhtul kogunenud paras seltskond, et anda oma hinnang filmile.

Ekraanil rullus lahti osaliselt Eesti sportlase ja treeneri Endel Nelise (1925–1993) elukäigul põhinev lugu. 1952. aastal saabub Haapsallu kehalise kasvatuse õpetajaks introvertne meistersportlane Leningradist. Vaatamata koolidirektori vastuseisule hakkab ta lastele vehklemist õpetama. Konarlikust algusest hoolimata saab sõjajärgsel raskel ajal vehklemisest

teraapia nii lastele kui ka treenerile. Lüüasaanud direktorile ei anna aga rahu, miks noormees tegelikult väikelinna saabus.

Südamlikus filmis jätkus parasjagu põnevust, mida aitasid üleval hoida ka õnnestunud osatäitjad, eelkõige muidugi peasas Märt Avandi.

Pärast filmi vaatamist vastas huviliste arvukatele küsimustele filmi produtsent Ivo Felt (*fotol vasakul koos filmiõhtut juhtinud Kaarel Antonsiga*).

“REIN AUN. KUUEKÜMNENDATE KUNINGAS” ESITLUSED

5. oktoobril Tallinnas Viru keskuse Rahva Raamatu poes ja 7. oktoobril Eesti Spordimuuseumis Tartus toimusid rohke huvilisteringi osavõtul raamatu „Rein Aun. Kuuekümnendate kuningas“ esitlused. Raamatu saamisloost rääkisid Tokio olümpiamängude hõbedasest kümnevõistlejast raamatu koostanud spordiajakirjanik Valeri Maksimov ja nimikangelase poeg Martin Aun. Mõlemal pool juhtis esitlust Erik Lillo, kes leidis kohale tulnud Rein Auna võistluskaaslaste ja austajate seast neid, kellel oli pajatada nii mõnigi seni kuulmata, kuid Rein Aunale nii iseloomulik lugu. Tartus kujunes eriti südamlikuks Rein Auna eksabikaasa Ebe-Kai esinemine ja meenutused tudengiajal alanud armastusest kahe noore ilusa inimese vahel.

Lõpuks kasutati võimalust soodushinnaga muretsesud värskesse raamatusse saada ka koostaja Valeri Maksimovi ja Rein Auna lähedaste ning kaasteeliste autogrammid.

Esitus Tallinnas Viru keskuses...

... esiplaanil Valeri Maksimov vasakul, Erik Lillo paremal

Spordimuuseumis rahva ees (vas.) Valeri Maksimov, Erik Lillo ja Toomas Savi. Rein Auna auhinnavitriini juures pojapere vasakul ja tütar emaga paremal pool.

VANEMAT SÕPRA JA KOLLEEGI MEENUTADES

Rein Järva

1945. aasta kevadel ilmus Õhtulehe spordinurgas väike nupuke Viljandi koolinoorte tegemistest. 2014. aasta sügisel tehti viimast korrektuuri Eesti spordi aastaraamatule aastaist 1918–1940. Esimesel juhul oli see 14-aastase nooruki kirjapandu, teisel juhul 84-aastase eaka mehe töö. Mõlema töö tegijaks mees, keda 10. oktoobril Pärnamäel ära saatsime. Uskumatut muljet avaldav ligi 70 aasta pikkune Eesti spordi vahendamine. Kahtlemata ka üks pikima staažiga spordi vahendaja Eestis läbi aegade.

See mees – Juhan Maidlo oli loomupäraselt andekas kirjamees. Ta oli sedasorti mees, kellel suust jutt ei jooksnud just eriti soravalt, aga võttes ette paberi ja kätte sullepea, oli tema mõttelendu nauditav lugeda. Arvestades, et ta juba 14-aastase koolipoisina hakkas sulge teritama ajaleheveergudel ja 17-aastaselt nimetati teda ajakirja Kehakultuur veergudel austusväärselt juba seltsimees Maidloks, oleks ta kindla peale valinud kõrgkoolis humanitaarkallakuga eriala. Paraku see varajane “kirjaoskus” sai talle ka saatuslikuks. Eesti Vabariigi 30. aastapäevaks koolipoiste põrandaaluse isamaalise kallakuga ajalehe ilmutamise eest sai ta toimetajana “preemiaks” viis aastat elu “külmal maal”. Niimoodi jäigi haridustee lõpuni käimata. Aga kutsumus kirjatöö järele säilis ka pärast Vorkutast tagasitulekut ja peagi hakkas ta spordist kirjutama Õhtulehes, kuhu tööd sai.

Kui 1958. aastal nägi ilmavalgust uus ajaleht Spordileht, siis ei läinud enam kaua aega, kui ka Juhan selle lehe tegemisega liitus. Kas oleks ta võimud seal tööle asudes arvata, et Spordilehest saab tema elutöö? Tervelt 35 aastat ehk täpselt poole oma kirjamehe elust kuni lehe lõpetamiseni 1993. aastal tegi ta sõna otseses mõttes koos kolleegidega seda ülipopulaarset väljaannet. Julgen niimoodi väljendada – tema tegi – sest vastutava sekretärina nimelt just tema käe alt viimasena ajaleht trükkimisele läks. Spordileht oli suure kultuuriajaloolise väärtusega spordi vahendaja nõukogude perioodil, üks kahest tollasest koos ajakirjaga Kehakultuur.

Lehetööst vabanenuna, juba aktiivses pensionipõlves, pühendus Juhan spordi jäädvustamisele trükistena, nõ kõvade kaante vahel. Tema sulest sai Eesti rahvas teada kauaks unustatud poksimeistrist Anton Raadikust, võttes koos sõbra Jaan Sepaga oma südameasjaks selle nahkkindamehe elukäigu uurimise. Erilist rõhku pani Juhan Eesti spordi talletamisele järeltulevatele põlvetele nimedes ja numbrates. Aegumatu väärtusega on tema poolt koostatud Eesti spordi aastaraamatud. Ta oli ka meie üks tunnustatumaid spordistatistikuid.

Juhanil oli spordi vahendamisel kaks erilist lemmikut. Need olid spordialadest korvpall ja spordiseltsidest Kalev. Olgem ausad – ilma Juhan Maidlo (või ka Mait Juhani) allakirjata lugudeta teaks me praegu Eesti korvpallist 1960-ndail, 70-ndail ja 80-ndail aastail vaid pärimuslikul teel, nüüd aga on see jäädavalt must-valgel talletatud. Juhan oli ka tollase korvpalliföderatsiooni

juhatuse liige.

Tema lemmikselts oli Kalev, kelle ettevõtmised leidsid alati kajastamist. Eriline tänuvõlg on kõigil Kalevi seltsi hinges kandvail inimestel Juhani ees selle tõttu, et ta jõudis viies köites (esimesed kaks koos Eugen Piisanguga) kokku panna Kalevi ajaloo.

Juhan Maidlo tegi ära mõõtmatu elutöö. Õnneks jõudsid seda märgata Eesti riigis otsuste langetajad. Tema töö sai viis aastat tagasi pärjatud riikliku elutöö preemiaga. Pigem andis see talle veelgi motivatsiooni juurde ja elu lõpuaastail, juba üle 80-sena, oli ta kapitaalse Eesti spordi aastaraamatu 1918–1940 üks koostajaist. Ta jõudis selle oma viimase töö vilja ära näha sel suvel.

Juhan oli loomupäraselt tagasihoidlik, leebe iseloomuga, lahke, abivalmis, sõbralik, töökas, perekondlik – kõigi parimate iseloomujoontega mees, meie oma Eesti riiki sügavuti armastav mees. Kahjuks aastate koorem pani ta vaikselt hääbuma varem, kui me soovinuks.

Isiklikult minu jaoks oli Juhan ligi pool sajandit tagasi noore tudengipoisi suunaja spordi vahendamise juurde, võttis siis ja alati hiljem mu kirjutisi Spordilehe külgedele. Hiljem kujunes Juhanist hea kolleeg ja mõttekaaslane Eesti Spordiajaloo Seltsis, lausa vanem sõber.

Parim mälestus Juhanist jääb maha kõigis tema poolt elu jooksul kirja pandud spordilugudes, mis piltlikult öeldes ulatub põrandast laeni. Hoiame Eesti spordisõna suurmeest oma südames.

*Juhan Maidlo ja Rein Järva
Kalevi ajaloo päeval (2010)*

ALFRED NEULAND – 120

Marje Aavoja

Raskejõustiklane Alfred Neuland (10. X 1895 – 16. XI 1966) on oma nime kuldsete tähtedega Eesti spordi ajalukku kirjutanud. Võitis ta ju Antverpenis toimunud OM-il esimese Eesti sportlasena olümpiakulla (tõstmises kehakaalus kuni 67,5 kg). Edukad esinemised jätkusid: MM-il 1922 sai kergekaalus kulla, 1923 võitis esikoha Göteborgi mängudel. Hästi läks tal ka järgmisel olümpial 1924. aastal Pariisis, kust ta tõi ära hõbeda. Sportlaskarjääri jooksul kogus ta palju esikohti suurvõistlustel, püstitas maailma- ja Eesti rekordeid.

Alfred Neuland asutas 1921 Valgas kalapüügiriistade äri algkapitaliga 7000 marka, oli ärimees kuni äri natsionaliseerimiseni 1940. Abiellus (1922), perre sündisid lapsed Harry (sünd. 1922), Ringold (sünd.1925), Erich (sünd.1926) ja Illar (sünd. 1937). Pärastsõja-aastail elas ta perega Tallinnas, oli Tallinna Limonaaditehase direktor. Ta oli ihu ja hingega tõstesporti juures nii treenerina kui kohtunikuna.

Jaak Valdre (vasakul) avasõnu ütlemas ja Taimo Viir (paremal) kuulamas

Mälestuspäeval Tallinnas toimus 10. oktoobril spordiajalooklubi Alfred korraldamisel mälestusteenistus Metseakalmistul. Sellele järgnes ajaloopäev spordiseltsi Kalev ruumides Pärnu mnt. 41, kuhu oli kogunenud sõpru, spordiajaloolasi, tõstesportdiveterane ja muidugi spodikorüfee järglasi. Neulandi kunagine õpilane Ants Rosenbaum meenutas oma sõnavõttus, et aastal 1960 oli tehases Kommunaar, mis asus Maakri 19/21, Neulandi treeningrühm: *Mäletan, et treener Neuland pahandas: “Jälle sa, poiss, käisid maadlusvõistlustel, olgu see viimane kord.” Või siis teinekord ütles ühele noorele õpilasele: “Poiss, õlad sul valutavad? Proovi kanda puuvillast lühikeste käistega särki!” Ise riietus ta väga kummaliselt: viigipüksid ja maika olid tema lemmikud.*

„Jah, nii see oli,“ naeravad kohalviibinud venna Voldemari poeg Rein ja Ringoldi poeg Alar Neiland. Viimane meenutas, et limonaaditehas asus Patarei vangla vahetus läheduses, seal oli vanaisal ametikorter, hiljem kuni surmani elas ta bussijaama juures. Vanaisa oli väarikas oma elus. Oli mitte ainult autoomanik, vaid ka juhtis seda vanas easki!

Illari tütar tänas lõppsõnas kõiki, kes aitasid kaasa ürituse kordaminekule. Eriline tänu langes spordiveteran Taimo Viirile hauakivi uuendamise eest.

On uhke teada, et Neulandi kodulinnas Valgas on tema auks mälestussammas (1995, skulptor Mati Karmin) ja tema kodumajal on mälestustahvel. Valga muuseumis võib aga näha olümpiavõitja vahakuju. Kunstnik Lembit Lõhmus on kujundanud olümpiavõitjast mitte margi, vaid filateeliahuviliste rõõmuks lausa tervikasja. On hea, kui meie sportlasi sedaviisi tunnustatakse.

EESTI SPORDIMUUSEUM OTSIB JALGPALLIPÄRANDIT

16. oktoobril andis spordimuuseum teada, et seoses 2016. aasta suvel avatava jalgpallinäituse ja muuseumi kogude täiendamisega otsib spordimuuseum jalgpalliga seotud esemeid 20. sajandi esimesest poolest ja avaldas järgmise sisuga üleskutse:

Vaatamata jalgpalli suurele populaarsusele Eestis enne II maailmasõda ja Nõukogude okupatsiooni algusaastatel on sellest ajaperioodist tänaseks säilinud võrdlemisi vähe jalgpallivarustust. Kui kellelgi leidub tollest ajast näiteks omaaegsete mängumeeste putsasid, särke, palle või ka teisi esemeid (diplomid, dokumendid, autasud, postkaardid, märgid, fotod) siis palume teid lahkelt muuseumiga ühendust võtta. Ühtlasi on oodatud omaaegsete jalgpallimängijate kirjapandud meenutused, kirjavahetus jms. Esemetest lähtuvalt on võimalik kokkuleppel nii nende ajutine laenamine kui ka säilitamine muuseumi kogudes.

Ühendust võib võtta ka hilisema perioodi esemete korral, millel on oluline tähendus Eesti jalgpalli ajaloo seisukohalt.

Kontaktid: Eesti Spordimuuseumi arendusjuht Siim Randoja (siim@spordimuuseum.ee, 7300758) või peavarahoidja Kaarel Antons (kaarel@spordimuuseum.ee, 7300771)

KÜLAS TEENEKAS VÕRKPALLIKOHTUNIK MATI KOOREP

Hillar-Heiti Karm

Tallinna osakonna 20. oktoobri seltsiõhtul TLÜ raamatukogu kohvikus oli oma spordiminevikku meenutamas Eesti võrkpallikohtunike *grand old man*, Eesti Võrkpalli Liidu kohtunike toimkonna esimees Mati Koorep.

Natuke ametlikku üldist statistikat

Mati Koorepi võrkpalliga seotud tegevuse hulka kuulub praegu kogu Eesti võrkpallivõistluste kohtunikutegevuse korraldamine, suurematel võistlustel nõuetekohase „kohtumõistmise“ tingimuste tagamine, kohtunike ja kohtunik-sekretäride koolitamine. Tema „raamatupidamises“ on kirjas 91 A-, B-, C-litsentsiga ja 279 D-litsentsiga kohtunikku, lisaks veel 39 piirikohtunikku ning 57 A-, B- ja C-litsentsiga kohtunik-sekretäri – seega kokku natuke vähem kui

pooltuhat inimest. Nende hulgas on piirkondlikke, liiga- ja rahvuskategooria kohtunikke ja 4 rahvusvahelise kategooria vilemeest, üks nendest on Mati ise.

56 aasta pikkuse kohtunikutegevusaja jooksul on Mati Koorep 48 riigis vilistanud kokku üle 6 300 mängu. Matil on algus täpselt kirjas – 2. juunil 1959 Märjamaa rajooni meistrivõistlustel Vigala põllutöökooli ja Koluvere koloonia vahelise mängu (Vigala võitis 3:1) esimese kohtunikuna (teist kohtunikku siis ei olnudki) tegutsemisest algas siis vaid 12-aastase Mati tänaseni kestev kohtunikutegevus.

1972. aastast kuni tänaseni (43 aastat) on ta Eesti Võrkpalli Liidus erinevaid ülesandeid täitnud ja istub kohtunike esindajana EVL-i juhatuse igakuistel koosolekutel tänini.

1975–1991 kuulus Mati Koorep NL Võrkpalliföderatsiooni kohtunikekogu metoodilisse komisjoni, viimased 5 aastat oli selle komisjoni esimees ja NL-i kohtunikekogu aseesimees. Suurriigi võrkpallikohtunikke koolitas ta 15 aastat. 17 korda valiti Mati Koorep NL-i aasta 10-ne parema vilemehe hulka, Eesti parimate hulka juba 44 korda.

1966–1992 vilistas Mati Koorep NL-i meistrivõistluste kõrgliiga mängu, seejuures kuni aastani 1981 oli ta NL-i võrkpalli kõrgliigas kõige noorem vilemees. Selle aja jooksul on ta vilistanud kõikidel NL-i tähtsamatel võistlustel – alates koolinoorte spartakiaadidest ja noorsoomängudest, NL rahvaste spartakiaadidest (viiel spartakiaadil vilistanud meeste finaalmängu), Moskva eelolümpia ja olümpiamängudeni, Hea Tahte Mängude ning rahvusvaheliste Savvini mälestusvõistlusteni. Lisaks veelgi tähtsamad võrkpallilahingud – Euroopa meistrivõistluste mängud naistele ja meestele, Euroopa meistrite karika finaalmängud, universiaadide võrkpallivõistlused ja maailmameistrivõistluste finaaltourniirid meesjunioridele ja meestele. Ning paljud suured rahvusvahelised võistlused ja turniirid. Ja muidugi tolleaaja maiuspalad – maavõistlusmängud NL – Jaapan ja kaks turneed Suure lombi taha NL – USA maavõistlused ning rahvusvahelised karikamängud USA Cup.

Mati Koorepi töömehete algas 1966. aastal, peale Tallinna Polütehnikumist telemehaanik-automaatiku kutse saamist, Eesti Teaduste Akadeemia Spetsiaalse Konstrueerimisbüroo elektroonikaosakonnas konstruktorina, 1978. aastast sama osakonna juhataja asetäitjana kuni 1992. aastani. 1992–2000 oli ta peenmehaanikafirma AS Sient tegevdirektor, 2000–2002 metallitöötlusfirma SKB Mehaanika OÜ juhatuse esimees. 2003. kuni käesoleva ajani siseviimistlusfirma OÜ Mati Pereäri juhataja. Ajavahemikus 1966–1992, mil Mati Koorep vilistas NL-i meistrivõistluste mängu, puudus ta töölt kokku 2 500 päeva.

Elukäik varasest noorusest alates ja õpinguaastad

Mitte vähem kirev pole olnud ka Mati Koorepi elukäik. Vana-Vigalas taluperes 1947. aastal sündinud Mati oli paariaastane kui nende pere Siberisse küüditati. Seal pere liikmed lahutati üksteiset ja 4-aastane poiss saadeti koos

vennaga kolooniasse. 1953. aastal peale Stalini surma said lapsed lühikeseks ajaks jälle ema juurde, kuid peagi viidi Mati tagasi poistekolooniasse. Seal olid 4–16-aastased poisid. Kes said vanemaks, viidi meeste laagrisse.

Novosibirski oblasti külakoolis käis Mati esimesed neli klassi. Kuna Mati isa oli vana ratsaväelane ja koos emaga hoolitsesid nad hobuste eest, siis sai Mati vanemate juures ratsutamas käia. Kuid ratsutamisel üle takistuse hüppamisel hobune komistas ja kukkus koos Matiga. *Sain õnneliku õnnetuse – selgrootülilide nihestuse tõttu ei võetud mind hiljem vene armeesse aega teenima*, muigas humoorikalt optimistlik Mati.

1958. aastal lasti Mati kolooniast vabaks. 11,5-aastasele poisile anti kaasa raha Eestisse sõiduks ja pisteti pihku telefoninumber, kuhu-kellele helistada ning saadeti üksinda, ema ja isaga kohtumata Siberist tee. Eestisse ette saadeti telegramm, et sugulased teaksid poisile rongile vastu tulla. Ema koos noorema vennaga said Siberist tulema järgmisel aastal. Isal Eestisse ei lubatud tulla (talle oli mõistetud 25+5 aastat), ta saadeti Lätti.

Jõudnud Moskvasse ei sõitnud Mati sealt kohe edasi Eestisse vaid otsustas natuke Moskvast ringi vaadata. Nii seikles ta suurlinnas nädal aega, hirmu tundmata, ööbides raudteejaamas. Karm Siberielu oli poissi õpetanud endaga hakkama saama. Ja Moskvast oli, mida vaadata. Ta ei olnud isegi autosid näinud, Siberis neid ju ei olnud.

Eestis viisid sugulased Mati Saaremaale, kus ta hakkas õppima Kingissepa linna venekeelse kooli viiendas klassis, sest eesti keelt poiss lihtsalt ei osanud. Järgmisse, kuuendasse klassi läks Mati oma sünnikohas Vana-Vigalas. Siin sai alguse tema esimesed kokkupuutumised võrkpalliga. Suveõhtustel võrkpalliväljakutel valitses kord, et „võitja on lauas“ ja kaotaja pidi andma kohtuniku. *Kuna ma olin kõige väiksem, pandigi mind kogu aeg kohtunikuks*, selgitas kõneleja.

Nendest suveõhtustest võrkpalliplatsil kohtunikuks olemistest kasvaski välja 2. juunil 1959 elu esimese ametliku Märjamaa rajooni meistrivõistluste mängu vilistamine.

1962. aastal jätkas Mati õpinguid Tallinna Polütehnikumis (TPT). Siin käis ta Sergei Kaškini käe all maadlustrennis, Roman Kariste juures poksitrennis ja Leonid Suti juures võrkpallitrennis. Võrkpallis oli Mati niiõelda treeningu sparringupartneriks konservatooriumis õppivale Mati Palmile (hiljem tuntud ooperilaulja), kes käis õhtuti TPT võimlas kaks korda nädalas võrkpallitreanni tegemas.

Kohe, kui Mati oli polütehnikumi õppima tulnud, viis Leonid Sutt ta kokku tollase tuntud võrkpallikohtuniku Paul Sutiga. Viimane oli julge „aferist“ ja saatis Eesti naiste meistrivõistluste väga tähtsale mängule, Kalevi spordihalli avavõistlusele, teiseks kohtunikuks vaid 15-aastase noore ja „rohelise“ Mati Koorepi. Esimene kohtunik oli NL-i 10 parema kohtuniku hulka kuulunud Inta Below. *Ma värisesin seal all*, meenutas Mati nüüd.

Paar aastat hiljem kohtus polütehnikumi võistkond (17-aastane Mati oli võistkonna kapten) Tallinna ehitusmehhaanika tehnikumiga, kus mängisid Tarvi Uljas, Martin Kraaner, Lembit Rahuoja, jt. Kohtunikud olid tuntud vilemehed Heino Steinberg ja Georg Zahharov. *Vaidlesin kohtunikega mängusituatsiooni tõlgendamise üle ja siis saadeti „noor targutaja“ saalist minema. Elus esimest ja viimast korda. Mängu võitsime meie, meenutab Mati.*

Esimene töökoht

Peale polütehnikumi lõpetamist (1966) telemeehhaanik-automaatikuna asus Mati konstruktorina tööle Eesti Teaduste Akadeemia erikonstrueerimisbüroosse (TA SKP), mis asus just samas majas, kus ESAS-i Tallinna osakond praegu oma kokkusaamisi korraldab. Akadeemia meeskonnas mängis Mati võrkpalli koos Priit Järve, Lembit Valdi, Tiit Sepa, Arno Kõörna, Raimo Pullati, Tanel Moora jt-ga. TA meeskonnaga osaleti akadeemia meistrivõistlustel ja Balti vabariikide teaduste akadeemiate vahelistel võistlustel.

Polütehnikumi lõpetamise järel jätkas Mati elektroonikaõpinguid Tallinna Polütehnilise Instituudi õhtuses osakonnas. Tegi ühe aastaga läbi kahe kursuse programmi. Kolmandal kursusel suleti eriala õppijate arvu kokkukuivamise tõttu, allesjäänud tudengid suunati üle majandusteaduskonda. Seal jätkamisest ei olnud Mati huvitatud ja seetõttu võttis ta paberid instituudist välja.

1969. aastal asus Mati õppima Barnauli Kunstiülikooli tööstusdisaini erialale. Kooli lõpetas ta 1973. aastal. Ja kohe järgmisel aastal viis ta avalduse sisse Moskva Kehakultuuri Instituuti, mille lõpetas maadlustreeneri diplomiga 1978. aastal. Seega on Mati õppinud kolmes kõrgkoolis ja kaks nendest lõpetanud.

NSV Liidu kõrgliiga mängude vilistamine

Mati Koorep ütleb, et juhused on tema elus suurt rolli mänginud. 1966. aastal saatis Eugen Below verinoore Mati Koorepi (19) Donetskisse NL-i naiste A-liiga mängu vilistama. Kohapeal selgus, et need olid hoopiski NL-i naiste kõrgliiga mängud. Noor vilemees sai hindeks 4+. Nendest võistlustest algas Mati Koorepi elus NL-i kõrgliiga mängude vilistamise ajajärk, mis kestis 26 aastat kuni NL-i lagunemiseni 1992. aastal.

1971. aastal NSVL rahvaste spartakiaadil Moskvast, kus Eesti meeskond tuli teatavasti kuuendaks, vilistas Mati esimese finaalse grupi mängu. Vaid vabariikliku kategooriat omanud Mati pidi esimese kohtunikuna koos eestlase Ellen Leonova/Münteriga vilistama Ukraina ja Kasahstani mängu. Mati tuli spordihalli varem, et vaadata ka eelnevat mängu (Moskva ja Vene Föderatsioon). Selle mängu esimesel kohtunikul (Loginov) hakkas kohe esimeses geimis paha ja ta ei saanud enam mängu juhtida. Mängu teine kohtunik (Stepanjan) pandi mängu jätkama esimese kohtunikuna ja Mati kutsuti tribüünilt teiseks kohtnikuks. Seega oli kohtnikuks ühel päeval järjest nii esimese ja teise kui ka komanda-neljanda koha mängudel.

1983. aasta NL-i naiste meistrivõistlustel kogusid Moskva Dünamo ja Odessa Burevestnik võrdse (28) arvu punkte. Esikoha selgitamiseks korraldati

10 päeva pärast põhiturniiri lõppu samade võistkondade vahel lisamäng (3:1 võitis Moskva Dünamo), mida teenindasid eesti kohtunikud – esimene kohtunik Mati Koorep ja teine kohtunik Omar Poobus. Eriline oli mäng veel selle poolest, et kohtunikele pandi külge andurid südametegevuse jälgimiseks ja nad käisid enne ja pärast mängu kaalu peal. Pika, ligi kolm tundi kestnud mängu jooksul oli Mati (55 kg) oma kehakaalust kaotanud 2,5 kg ja südame löökide arv oli teatud hetkedel tõusnud kuni 180 löögini minutis. Mati arvas, et naiste mängu on raskem vilistada (pall püsib kauem mängus) kui meeste mängu. 26-st NL-i meistriliigas „kohut mõistetud“ aastast on Mati naiste mängu vilistanud vaid kolm aastat.

Mati Koorep neidude A-klassi karikavõistlustel (2014) Viljandis

NLKP-sse astumine avas ukse välismängude kohtunikupukki

Mati Koorep ei kuulunud NLKP ridadesse. Ta ei olnud ka abielus ja tal oli „must“ minevik. Ta oli IT – kuulus insener-tehniliste töötajate kategooriasse (võis tehnilisi saladusi riigist välismaale viia), seega ei võinud tollane riik sellist meest lubada minna välismaale. Oli tekkinud nõiaring. Kahtlast meest ei tahetud ka parteisse võtta. 1985. aastal andis Matile soovitus parteisse astumiseks Teaduste Akadeemia president akadeemik Gustav Naan ise. Nüüd võeti Mati kohe parteisse ja kõik oli vaba, avanesid ukse välismaale kohtunikuks minekuks. 1986. aastal Moskvast Hea Tahte Mängudel vilistamise järel saadeti Mati kohe Ameerikasse USA Cup karikavõistlustele (osalesid Itaalia, Kuuba, USA, NL). Peale karikaturniiri järgnes kohtumõistmine USA – NL maavõistluste turneel üheksas Ameerika linnas. NL kaotas need mängud.

Nagu Mati Ameerikast tagasi jõudis, oli ta kohe Leningradis NSVL rahvaste spartakiaadil naiste finaalturniiril pukis vilistamas Moskva ja Vene Föderatsiooni mängu, hiljem selgus, et see oli esikoha mäng. Kohe peale mängu pandi Mati ootamatult lennuki peale ja saadeti Prantsusmaale meeste MM finaalturniirile. Sinna pidi küll esialgu sõitma tollane NL-i parim vilemees (aserbaidžaanlane Ramiz Sametov), kuid mees oli Jaapanist tagasi tulles jäänud NL-i tollis vahele ja nii saadeti ootamatult Mati, kes vilistas erinevates linnades algrupimänge (Itaalia, Prantsusmaa, Hiina, Venezuela).

Mati Koorep on „mõistnud kohut“ ka Eesti võrkpallimeeskonna 2015. aasta Euroopa meistrivõistlustel kõigi aegade kõrgeimale (11. koht) kohale tüüritud

peatreeneri Gheorghe Cretu enda tegemiste üle võrkpalliväljakul. Euroopa Meistrite Karika finaalturniiril saavutas Cretu Bukaresti Dinamo meeskonna koosseisus 1986. aastal 4. koha ja 1988. aastal 5. koha.

Mati Koorep on tegutsenud kohtunikuna ka esimestel rannavõrkpalli Euroopa meistrivõistlustel 1993. aastal Almerias Hispaanias. Vilemehena on ta tegutsenud ka korvpallivõistlustel ja olnud kohtnikuks kergejõustikuvõistlustel.

Venemaal kuulus „kärakas“ asja juurde

1966. aastal, kui Mati Donetskis oma esimese NL-i kõrgliiga naiste mängus teiseks kohtnikuks oli, teatas esimene kohtunik Vladimir Vinogradov umbes kolmveerand tundi enne mängu algust, et (vene) traditsiooni kohaselt tuleb enne platsile minekut klaas (s.t. mitte pitsi, vaid ikka teeklaasi jagu) viina ära juua. Noore mehena ei julgenud Mati (19) vanemale kolleegile vastu hakata – kui on selline komme, tuleb täita. Kuna puhvetis viina ei olnud, joodi Pliskat (tolleaegne konjak). Mäng kestis kaua ja viiendas geimis hoidis Mati kahe käega postist kinni, et ikka püsti püsida. Azerbaidžaanlasest peakohtunik, kel endal polnud kainet päeva, Mati seisundit õnneks ei märganud. Siit sündis Mati jaoks otsus kogu eluks – enne mängu ei võta tilkagi alkoholi.

Samal Donetskis turniiril vilistas Mati Leningradi Spartaki ja Voroneži Dünamo mängu. Viiendas geimis juhtis Voroneži Dünamo 14:4 (!), kuid kaotas lõpuks 14:16! Mängu tulemuses äärmiselt pettunud Voroneži naiskonna treener Anohhin ärritus kaotusest nii, et virutas tooli, millel ta oli istunud, vastu põrandat puruks. Seejärel läks puhvetisse ja kulistas ära pudeli viina.

1969. aastal peeti Euroopa juunioride II meistrivõistluste alagrupimängud Riias ja Tallinnas, finaalmängud Tallinnas. Mati oli piirikohtnikuks. Üheks vilemeheks oli Penafil Martinez, Hispaanias sündinud, kuid Hispaaniast kodusõja pakku NL-i toodud ja siin üles kasvanud, vene keelt rääkima õppinud ja viinavõtmisega kokku puutunud vilemees. Talle oli omistatud vabariiklik kategooria. Enne turniiri algust korraldati Kalevi spordihallis kohtunikele koosolek. Seal joogi pakkumisel üllatati mitmeid osavõtjaid sellega, et keraamilistest mahlakruusidest (umbes 200 ml) kõigile konjakit juua pakuti. Asja korraldas võrkpalli suur ülemus Oleg Salundo.

1975. aastal Jugoslaavias (Skopjes ja Belgradis) Euroopa meistrivõistluste finaalturniiril meeskondadele vilistas Mati alagrupis Poola (hilisem teine) ja Jugoslaavia (hilisem kolmas) mängu. Oli väga palav ilm. Pärast teist geimi tõi mängu komissar Penafil Martinez Matile kruusiga juua. *Jõin suurest kuumusest ahnelt pool klaasi ära, pärast pidin pukist alla kukkuma, sest klaasis oli konjak, meenutas Mati, õnneks mäng ei kestnud kaua Poola võitis kiiresti 3:0. Penafil Martinezil oli meeles seitsme aasta tagune konjakijoomine Kalevi spordihallis ja ta tegi tagasi.*

Viinaviskamine koos Jeltsiniga

Alkoholiga seotud kõige värvikam seik pärineb 1977. aastast, NL-i naiste kõrgliiga meistrivõistluste finaalturniirilt Sverdlovskis. Mänguvabal päeval oli

treeneritele ja kohtunikele korraldatud vastuvõtt saunas ja muidugi koos alkoholiga. Ürituse patroon oli Sverdlaovski partei oblastikomitee esimene sekretär Boris Jeltsin, endine meistersportlane võrkpallis. Nii kui sauna leiliruumi uks avati, olid peaaegu kõik eesruumist kadunud. Sinna jäid Jeltsin, veel mõned ja Mati. Jeltsin teadis, et ta on Eestist ja lausus siis üle aegade kestva toosti Matile: *Nu davai estonets, budem pit za krasivõh estonskih nevest! – Metu, Ritu, Jutu!* See ütlemine on Matile selgelt meelde jäänud. Siis Mati ei saanud kohe aru, mida Jeltsin sellega öelda tahtis. Hiljem selgus, et kui Jeltsin oli mänginud NL-i üliõpilaste meistrivõistlustel, oli ta tutvunud Eesti „*devuškataga*“ (neidudega) nagu ta nimetas Eesti naiskonna mängijaid. Jeltsin oli mänginud ka NL-i koondises universiaadil ja tutvunud samuti tollase liidu koondise kandidaatidega, kelleks olid ka Meeta Viirmäe (Selg), Rita Karu (Lind) ja Juta Raudsepp (Kama).

Järgmisel, 1978. aastal samasugusel üritusel oli Mati juba kavalam ja oli esimene mees leilirumis – ei saanud ju Jeltsiniga koos ennast surnuks juua (Mati kaal oli ca 50 kg, Jeltsinil ca 110-120 kg). Hiljem olla teised Ritat aasinud, et *näed, oleksid võinud Venemaa tsarinnaks saada*. Ühikas ei lasknud meie neiud Jeltsinit oma voodisse külge soojendada.

Veel ebatavalisi seikasid

1974. aastal NL-i meeste kõrgliiga mängus Rostovis AKSK ja Riia Raadiothniku vahel teise kohtunikuna teise geimi *time out* ajal teise kohtunikuna sekretäri laua kohale kummardunud Mati sai äkki võrgupostiga löögi selga ja pähe, sekretär löögi näkku. Selgus, et Rostovi publik oli AKSK peale tige ja olid võrgupostide kinnitustrossid lahti keeranud. Põhjuseks oli see, et nende tippmängijad Kondra ja Tšulak olid AKSK-sse ära võetud. Seejärel mäng seisis pool tundi, enne kui kusagilt varuvõrk toodi.

Miilitsate kaitse all on Mati kaks korda saalist ära läinud. Rostovis oli ühes mängus esimeseks kohtunikuks armeenlane Stepanjan. Muidu väga hea kohtunik, oli ka noortetreener ja meie Raimond Pundi poiste (Eesti meeskonna) suur konkurent, kuid ostis kohtunikke ära, et Pundi-poiste üle võitu saada. Stepanjan vilistas ja tegi kohalikule võistkonnale natuke liiga. Pealtvaatajad läksid seepeale marru, saalis oli oma 5 000 napsitanud meest – siis viidi kohtunikud saalist miilitsa kaitse all ära.

Teine kord oli Odessas, turniiri avapäeval, Moskva Dünamo ja Odessa vahelise mängu järel. Mati oli esimene kohtunik, teine kohtunik lätlane R. Plismanis. Teise geimi ajal eemaldas Mati saalist kõik neli piirikohtunikku, sest nood tegid kogu aeg sohki omade kasuks. Odessa viietuhandeline publik karjus kohtunikele kogu mängu aja *fašistõ*. Odessa kaotas mängu 2:3.

Analoogseid situatsioone oli Matil ka USA-s. 1986. aastal Standfordis NL (OM-võitja 1980) ja USA (OM-võitja 1984) mängul esimene kohtunik, kohalik mees vilistas kogu aeg „musta valgeks“. Mati teise kohtunikuna püüdis kuidagi mängu tasakaalustada ja kuigi NL oli selles mängus selgelt parem, kaotati 2:3. Järgmises mängus oli Mati esimene kohtunik ja sama ameeriklane all. Mati:

Otsustasin vilistada teravalt, nii nagu ma NL-i meistrivõistlustel tegin. NL võitis 3:1, spordihall (10 000 kodufänni) karjus minu peale *tovarištš*. Karch Kiraly (hilisem olümpiavõitja ka rannavolles) sai vaidlemise eest punase kaardi. Seda mängu vaatas ka korvpallilegend Wilt Chamberlain (217 cm), kes kinkis kõigile fännisärgi. See oli nii pikk, et ulatus Matil allapoole põlvi.

1986. aastal Moskvast Forumi spordihallis (mahutab 20 000 pealtvaatajat) Hea Tahte Mängudel Mati vilistas mõned mängud ja oli saali vanemkohtunik. Ameerika teine korvpallilegend Bill Russel (208 cm) tegutses fotograafina. Russel kaotas ära oma spordikoti, millel olid peal tema initsiaalid ja USA-kiri. Kott toodi Mati juurde staapi, kus Mati selle Russellile üle andis. Osavõtjad said korraldajatelt talonge, millega võis ka baari minna. Mati istus leti ääres. Järsku pani keegi suure käe talle paremale õlale ja küsis: *Mida nukrutsed, kas talonge on?* Mati andis Russellile talongi ja viimane tuli hetk hiljem tagasi ja tõi suure pokaalitäie paarikümnekraadist jooki.

Enda omad ja teistelt kohtunikelt kuulnud lõbusad lood

1988. aastal Moskvast NL-i karikavõistlustel naistele vilistas Mati esimese kohtunikuna AKSK ja Sverdlovski Uralotška vahelist finaalmängu. Peale teist geimi, kui Sverdlovsk oli 0:2 kaotusseisus, eemaldas ta saalist Sverdlovski naiskonna peatreeneri Nikolai Karpoli. Karpol oli üldiselt soliidne mees, ametilt matemaatika õpetaja, kuid mängu ajal läks väga põlema, läks endast välja. Karpol karjus ja lõugas. Mati kutsus teise kohtuniku enda juurde ja tegi ettepaneku, et saadame Karpoli saalist välja. Ja näe imet – mängu võitis seejärel hoopiski 3:2 Sverdlovski Uralotška. Pärast mängu lõppu tuli tribüünilt alla pikk, soliidne mees Nikolai Rõžkov (toonane NSVL Ministrite Nõukogu esimees), vana võrkpallimängija (mänginud Donetskis), keda Mati tundis. Nikolai Rõžkov oli Sverdlovski Uralmaši peadirektor-patroon. Rõžkov tänas Matit selle eest, et ta eemaldas saalist Karpoli ja soovitas tulevikus juba enne mängu algust (!) Karpol saalist eemaldada, et naiskond saaks rahus mängida. Mati ongi Karpoli veel teinegi kord saalist välja saatnud. Karpol küll ei ropendanud mängu ajal, vaid riidles mängijatega väga kõvasti.

Dnepropetrovski oblastis toimusid NL-i sõjajõudude lõunaringkonna meistrivõistlused. Enne mängu algust sadas vihma kui „oavarrest“. Võrkpalliväljak oli seejärel nagu basseini, vesi lainetas. Mängida sellel polnud võimalik. Sõjaväelased leidsid nutika lahenduse – valasid väljaku lennukikütusga üle ja panid tule otsa – väljak oli mõne hetkega kuiv, kuid kadunud oli ka võrkpallivõrk, see oli ka ära põlenud.

Üks vana Moskva kohtunik oli Matile rääkinud oma loo. Mees oli peatunud vanamoodsas uhkes Odessa hotellis *Krasnoje*. Elanud kahetoalises numbis, kus elu- ja magamistuba. Mees oli võtnud kõvasti viina ja oli suitsetades magama jäänud ning puidust diivan oli põlema läinud. Mida teha? Peen diivan maksab väga palju. Mehel tuli päästev idee. Hommikul läks kauplusse ja ostis sae. Saagis puust diivani tükkideks, sest suuri tükke hotellist väljs viia ei olnud võimalik. Käis

portfelliga 3-4 päeva edasi-tagasi ja kandis nõnda kõik diivani tükid välja. Äramineku eel tuli hotelli ametnik tuba vastu võtma: *Siin pidi ka diivan olema.* Mees vastu: *No näete ju, et ei ole, ju ei pidanud olema!*

Lõpetuseks

Seltsiõhtust osavõtjad esitasid Mati Koorepile veel palju lisaküsimusi eilse ja tänapäevase võrkpallimängu ning kohtunikutegevuse kohta. Esinejal oli kaasa võetud viis paksu kroonikaraamatut, kuhu oli raamatupidaja täpsusega talletatud aastakümnetepikkuse kohtunikutegevusega seotud sündmusi.

Kokkuvõtteks – Mati Koorep, põhjatu võrkpallialase mäluga vilemees ja võrkpallikohtunikuna selle ala elav ajalugu.

EPP MÄE MEDAL PÜSINÄITUSEL

Daimar Lell

Alates 28. oktoobrist on kõigil spordisõpradel võimalik muuseumis uudistada Epp Mäe MM-pronksi, mille ta võitis septembris Las Vegases (USA) toimunud MM-võistlustel. Epp Mäe andis väärtusliku autasu spordimuuseumisse hoiule 24. oktoobril Tallinnas Tondiraba jäähallis toimunud 28. Kristjan Palusalu mälestusvõistluste auhinnatseremoonia eel. Koos medaliga, mille läbimõõt on

(peaaegu 13 cm) on muuseumi püsinäitusel eksponeeritud ka auhinnadiplom ning esialgsete kokkulepete järgi sai neid muuseumis uudistada aasta lõpuni. Medalivõiduga Las Vegases lunastas Epp Mäe 2016. aasta Rio de Janeiro olümpiamängude pileti, tema pronks on aga üldse esimene Eesti naismaadlejate võidetud täiskasvanute MM-medal.

◀ *Epp Mäe oma trofeega*

TENNISEMÜNDID JA MEDALID LAIAST MAAILMAST

Siim Randoja

Alates 30. oktoobrist on Eesti Spordimuuseumi keldrigaleriis avatud näitus **"Tennisemünte ja -medaleid laiaast maailmast"** Heino Raiveti (*järgmisel leheküljel foto näituse avamiselt*) kogu põhjal.

Maailmas on välja antud ligi sada tennisele pühendatud münti ligi 30 erinevas riigis, lisaks veel mõningane hulk tennisele pühendatud mälestusmedaleid. Suur osa neist on jõudnud ka näitusele. Näha saab nii suuri münte kui tibatillukesi, nii alumiiniumist kui vasest, titaanist ja kullast. Isegi portselanmedal tennisemängija kujutisega on esindatud ning Singapuris on välja antud ka tennisemängija pildiga paberraha.

Mõned mündid on koos tenniseteemaliste postmarkide ja ümbrikega, mõned aga spetsiaalsetes karpides. Nii mõnigi kord on münti juurde kuuluv lugu ise huvitavam, kui münt ise. Selles saab aga juba kohapeal igaüks ise veenduda kuni jaanuari lõpuni avatud näitusel.

ÜLO REEDI OLÜMPIAREGATTI MEENUTAMAS

4. novembri seltsipäeval oli spordimuuseumis külas Tallinna olümpiaregatil tseremooniasteenistuse ülema asetäitja kohustusi täitnud endine Tartu Kalevi esimees Ülo Reedi (*fotol*). Esineja rääkis värvikalt 35 aasta tagustest sündmustest Pirital, mis pealtvaatajatele paistsid kätte ilusti kokkuharjutatud etendustena, kuid telgitagustes tekitasid mõnedki seigad korraldajatele peavalu. Kokkuvõttes ta aga tõdes, et Mikk Mikivereri lavastatud olümpiatseremooniad, avamine ja lõpetamine ja vahele autasustamised, õnnestusid suurepäraselt.

Ülo Reedile esitati ohtralt küsimusi, sest paljudel kuulajatel oli oma seos olümpiaregattiga ja sellest rääkimine tõi nüüd omad mälestused esile.

SPORDIMUUSEUMIST SAAB SIHTASUTUS

Kultuuriministeerium tegi Eesti Olümpiakomiteele (EOK) ettepaneku asutada ühiselt senise Eesti Spordimuuseumi asemele SA Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseum. EOK võttis novembri algul ettepaneku vastu ning alates 1. veebruarist 2016 alustab tööd sihtasutus, mille nõukogus on enamuses EOK esindajad.

Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste asekancleri Tarvi Sitsi sõnul jõuab Eesti Spordimuuseumi ja EOK senine hea koostöö uuele tasemele. *On väga hea meel, et riik ja EOK asutavad ühiselt Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi. Edukat koostööd on muuseumil ja EOKl olnud ka varem. Näiteks on Eesti Spordimuuseum kaasa aidanud Eesti koolides toimuvate kooliolümpiamängude korraldamisele, mis on pälvinud Rahvusvahelise Olümpiakomitee (ROK) tunnustuse, rääkis Sits.*

Praegu käib sihtasutuse loomiseks vajalike dokumentide ettevalmistamine, mis esitatakse vabariigi valitsusele. Pärast valitsuse otsust allkirjastavad kultuuriminister Indrek Saar ning EOK president lepingu SA Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi asutamiseks. Muuseumi kogud jäävad riigile.

Eesti Olümpiakomitee presidendi Neinar Seli sõnul on olümpialiikumisel Eesti spordiloos olnud ja on ka tulevikus täita väga oluline roll. *Spordi- ja Olümpiamuuseum on oluline lüli, et levitada, hoida ja kaitsta tänapäevase olümpialiikumise ja spordi põhiväärtusi, mille looja on nüüdisaja olümpiamängude rajaja Pierre de Coubertin. Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseum on koht, kus saab parima ülevaate aja jooksul toimunud muutustest ja arengutest olümpialiikumises ning spordis laiemalt, rääkis Seli.*

Eesti spordi katusorganisatsioonina peab Eesti Olümpiakomitee oluliseks, et Eesti spordiajalugu oleks hästi hoitud ja vääriliselt esitletud. Tunnetame, et Eesti rahva huvi spordi ja liikumisharrastuse vastu on jõudsalt kasvamas. Spordi- ja Olümpiamuuseum täidab siinkohal ka olulise teavituskanali rolli, mis on kindlasti toeks olümpiaväärtuste levitamisel ja spordi ning liikumisharrastuse kandepinna jätkuval laienemisel, lisas Seli.

Tartus asuv Eesti Spordimuuseum on Baltimaade suurim spordimuuseum. 2011. a avati Otepääl spordimuuseumi filiaalina Otepää Talispordimuuseum.

KINGAST KIRSANI, KETSIST RÄÄKIMATA

Rait Männik

10. novembril Eesti Spordimuuseumis avatud väljapanek “Kingast kirsani, ketsist rääkimata” tutvustab eripalgeliste spordijalatsite vahendusel aja kulgu Eesti spordiloos. Mitmesuguste jalavarjude abil on hea võimalus näidata ka seda, kui kirev ja mitmepalgeline on Eesti spordielu, kus oma väljundi kõikvõimalike alade harrastamiseks leiavad nii kontsaking kui kirsasaabas, muudest sportlikest jalavarjudest rääkimata.

Näitusel olev jalatsivalik on jätnud kollektiivse jälje paljudesse (spordi)pühamutesse: Mount Everesti tippu, Tour de France'i trassile, NBA palliplatsidele, Old Traffordi murule, Holmenkolleni lumele, F1 ringradadele, Dakari kõrbeliivale, Ateena olümpiastaadionile jne, jne. Neil kõigil – kingast kirsani – on pajatada oma lugu. Mõnega on saadud võite, mis suurte tähtedega põlistatud Eesti spodiajalukku, mõnega kogetud hingekriipivaid kaotusi, mõnega pikkade aastate vältel nii seda kui teist – nagu reedab nende räsitud välimus.

Loodame, et näitus ärgitab kaasa mõtlema, ehk küsimusi tõstatama ning neile vastuseid leidma. Kas teate, millise näitusel oleva naelikuga on jõutud maailmarekordini ja millisega võidetud olümpiakuld? Millise jalavarjuga saab üles püstloodis seinast? Kes meie spordisuurustest on kandnud jalanõusid suurusega 53? Mis põhjusel on ühel Gert Kullamäe korvpalliketsil kaaslaste kirjutatud sõnum: *Selle pastlaga keeras Gert NSV Liidu meistrivõistluse p****e?* Missugused näevad välja sajandivanused jalgpallisaapad? Kas spordijalats võib tõesti kaaluda vaid sama palju kui kohuke? Millist spordiala peaks harrastama mitmekilose saapaga?

*Näitust avab direktor Daimar Lell, temast vasakul Tartu abilinnapea Tiia Teppan, paremal näituse kuraator Rait Männik.
Parempoolsel pildil on vaatajad pääsenud näitust uudistama*

Näitusel saate spordijalatsite vahendusel kaudselt kohtuda ka mitmetega, kelle nimi tutvustamist ei vaja: Ants Antson, Aavo Pikkuus, Erki Nool, Kaia Kanepi, Heiki Nabi, Baruto, Rasmus Mägi, Ragnar Klavan, Rein Taaramäe, Kelly Sildaru jne jne. Või – mine tea – ehk meenub kellelegi vanu tenniseid vaadates hoopis, kuidas samalaadsetega sai kord õunaraksus käidud ja kurjade koorte eest pääsemiseks päkkadele valu antud. Uudistamist ja avastamisrõõmu peaks jaguma paljudele.

Lisaks põnevatele eksponaatidele teeb näituse eriliseks ka selle vorm. Nimelt on näitusel olev jalatsivalik küll astunud lumel, jääl, vees, liival, murul, kivil, betoonil, puidul, tartaanil, poris ja kes teab, mis materjalil veel, kuid seekord on need eksponeeritud aluspinnal, millesarnasele nad ilmselt iial varem astunud ei ole. Tulge ja vaadake, mis see on!

Kohtumiseni näitusesaalis!

KÜLASLISESINEJA VELJU RAMMO

Erlend Teemägi

17. novembril ESAS Tallinna osakonna õhtul tehti kokkuvõtteid möödunud kahest aastast (*vt järgmine artikkel*) ja valiti uus osakonna juhatus koosseisus **Rein Järva, Uno Aava, Henn Karits, Hillar-Heiti Karm, Valeri Maksimov, Viive Reesar ja Erlend Teemägi**.

Õhtu jätkudes sai sõna külalisena kohale tulnud **Velju Rammo** (s 1929, Hamburg), kes alustas tagasivaadet eluteele meenutusega Tallinna keskkooli päevilt, kui ta 1945. aastal klassiõele, Moskvasse üleliidulistele purjetamisvõistlustele sõitvale Ester Käppale kuulutas: “Mulle ei meeldi inimesed, kes spordiga tahavad karjääri teha.”

Kaks aastat hiljem jäi Velju justkui saatusejumalanna tahtel sisseastumiseksamitel TRÜ arstiteaduskonda joone alla. Koolipäevist eduka võimlejana jätkas aga samas kõrghariduse taotlemist tulemuslikult katsetega kehakultuuriteaduskonda astumiseks.

Kehakultuuritudengina algas ka ärasõnutud karjäär spordi vallas. Kõigepealt meenutaski Velju Rammo kuulajatele Ester Käppa paatkonnas 1949–1957 saavutatud kuut kullavõitu Eesti ja nelja NSV Liidu purjetamise meistrivõistlustel. Iluvõimlemises jõudis ta samal ajal meistritiitlini ÜSK-i naiskonnas ja kuulus ka Eesti koondisse.

18 aastat elust pühendas Velju Rammo tööle spordikooli direktorina. Kõrgema Spordimeisterlikkuse Koolis tuli iluvõimlejast spordijuhil hea seista Eesti koondise tasemel sportlaste ettevalmistuse eest mitmel mehisel spordialal ja tegutseda söakalt ettevõtlikkust nõudval Elbi spordibaasi rajamisel Pärnu jõe kaldale.

1972. aastal teeneliseks sporditegelaseks tituleeritud Velju Rammo jätkas tööd viljaka iluvõimlemistreenerina (aasta parim 1981 ja 1982) kuni 1984. aastani. Naisvõimlemisrühmade treeneriks on ta ametile vaatamata olnud a-st 1956 kogu elu, võitnud oma hoolealustega järjepanu üle-eestilisi konkursse, olnud suurte võimlemispidude juht ja esinemiskavade autor, tegutsenud liidri rollis võimlemisföderatsioonides, Kalevi ja Tallinna linna seksioonides ja klubides. Viimane neist on tuntud Veltsi seltsina ehk Veetlevate Emmede Liikumise Tantsulise Seltsina, nagu esineja klubi nime VELTS kuulajaskonnale dešifreeris.

Külalisel olid kaasas ka kaunid albumid – üks foto võib muidugi jutustada ju enam kui sada sõna.

TALLINNA OSAKOND TEGI KOKKUVÕTTEID

Rein Järva (fotol)

Taas on nagu linnulennul möödunud kaks aastat ja aeg on teha kokkuvõtet möödunust. Just nimelt kokkuvõtet, sest meie osakond ei ole juriidiline isik ja aru andma ei pea. Praeguse seisuga on Tallinna osakonna nimekirjas 59 seltsikaaslast. Möödunud perioodil lahkusid jäädavalt head seltsikaaslased Valdur Tamming, Juhan Maidlo ja Peeter Kaseoja. Meie liikmeskonda tulid juurde Ants Saar, Hillar Karm, Henno Linn, Hubert Tammik ja Peep Põldvee.

Meie tegevusel on paljude aastate jooksul olnud kaks valdkonda. Nii ka möödunud kahe aasta jooksul. Esiteks uurimistegevus ja selle tulemuste avaldami-

ne peamiselt kirjasõnas ja teiseks seltsitegevus kokkusaamiste vormis. Olen ka varem öelnud ja siinkohal kordan: *Oleme koondunud vabatahtlikkuse alusel ja meid seob mõttekaaslus, mida võib kokku võtta lauses – meie väärtustame ja armastame Eesti spordi möödanikku selleks, et kodumaisel spordil oleks ka tulevikku.* Muidugi on kõigile liikmeile soovituslik tegeleda uurimustega, mis minu arvates on väga huvitav tegevus. Paraku mitmetel põhjustel, kas siis tervislikel või juba aastate koorma tõttu, mitte kõik liikmed ei suuda enam uurimustegevuses kaasa lüüa. Samas on tunnustust väärt inimeste soov kord kuus kokku saada, suhelda ja osa võtta seltsitegevusest.

Nüüd meie tulemustest. Kui veel kaks aastat tagasi olime heas mõttes taganttorkijateks Eesti kultuuri ja spordi üle otsustajate kukil Eesti spordi üldajaloo koostamise teemal, siis praegu on heameel tõdeda, et lõppude lõpuks on vanker veerema lükatud. 2014. aastal võtsid otsustajad daamid-härrad plaani hiljemalt EV 100-ndaks juubeliks 2018. aastal Eesti spordi üldajaloo teos välja anda. Meie inimeste osalus nimetatud projektis on märgatav. Ühe autorina asus innukalt tööle Valeri Maksimov, kes sai ülesandeks uurida ja teksti kirjutada Eesti esimese iseseisvusperioodi 1918–1940 kohta. Teda abistas Märt Ibrus, kes ühtlasi võttis enda peale temaatilise peatüki teemal Eesti spordi vahendamine (Eesti spordikirjandus ja spordiajakirjandus). Mina võtsin endale ülesandeks koostada Eesti spordi arengu nõ kronoloogiline tabel spordialade (70 ala) ja mitmesuguste näitajate (10 näitajat) kaupa ehk sisuliselt suurtabeli ca 700 lahtri täitmise. See tuleks teose statistikaosasse. Suurteose kolleegiumi kuuluvad seltsi esimees Enn Mainla ja spordimuuseumi direktor Daimar Lell. Muuseumi poolelt on uurijateks

Rein Järva spordimuuseumis

ja teksti kirjutajaiks määratud veel Kaarel Antons ja Kalle Voolaid. Projekti juhiks ja koordineerijaks on EOK poolt Sven Kolga.

Teise suure ettevõtmisena märgin ära projekti “Eesti spordi aastaraamat 1918–1940”. Viieaastase töö tulemusena jõudis see uurimus tänavu suvel kaante vahele. Kuna ilmumine jäi kesksuvesse, toimus see ilma suurema meediakärata. Selle kapitaalse teatmeraamatu autoriteks olid 12 meie seltsi liiget: Jaan Ahi, Ants Kala, Margus Sööt, Rein Pajur, Ants Promet, Aime Tobi, Toivo Viilep, Enn Mainla, Aarand Roos, Juhan Maidlo, Erlend Teemägi ja Rein Järva. Sealjuures kolm viimatinimetatut olid teose koostajaiks. Tahan eraldi ära märkida vanemate kolleegide Juhan Maidlo ja Erlend Teemäe põhjalikkust, mitmekordset faktide kontrollimist, sõna otseses mõttes tähtede ja komade kallal norimist, mis peaks eeskujuks olema kõigile neile, kes teatmeraamatu koostamise ette võtavad. Meil oli ka väga hea retsensent ESAS-i esimehe Enn Mainla näol. Hea meel on sellest, et suure vaeva nägija Juhan Maidlo jõudis oma töö tulemuse ära näha enne jäädavat lahkumist. Raamatust veel niipalju. Kuigi KulKa ja HMMN mõnevõrra toetasid väljaandmist, siis siiski mitte niipalju, kui vaja oleks olnud. Niimoodi pidime uurijate-koostajatena ise veel finantseerijaid juurde leidma. Imestama paneb, et Eesti spordi kõrgeim instants, EOK, jäi sellise kapitaalse uurimuse väljaandmisel külmaks kõrvalseisjaks. Ju neid ei huvita Eesti spordi möödaniku talletamine, millest on väga kahju.

Eks meie uurimustest ja kirjanepandust on kõige rohkem rõõmu siis, kui nad saavad trükiväljaanneteks. Möödunud kahe aasta sisse mahub nii mõndagi märkimisväärsust. Alustaksin auliikmest Uno Aavast. Suur tunnustus talle oma elu kirjanepamise eest raamatus „Elu- ja ralliradadel”, mis ilmus kaks aastat tagasi Uno juubeliks. Väga huvipakkuv lugemine XX sajandi parimast rallimehest. Meie teine auliige Aarand Roos koondas oma varasemad uurimused ühtede kaante vahele pealkirjaga „Areenilt arhiivi”. Väga kopsaka kaasavaraga tuli meie seltsi liikmeskonda Henno Linn. Tema koostas lausa 750-leheküljelise “telliskivi” „Eesti politsei sport läbi ajaloo”. Üks nišš Eesti spordis on nüüd väga kapitaalselt dokumenteeritud.

Ühest seltsi liikmest, kes ise rändab juba taevastel radadel, tehti raamat. Ka ta ise jutustab ca 80 leheküljel spordiala, mille üheks ülesehitajaks Eestis oli, arengust. Jutt on Enno Karrisost ehk Karkast. Saame palju huvitavat teada Eesti käsipalli suurmehest.

Pärast seda, kui Merike Rõtova 2014. aastal ühe koostajana pani kirja “Male Eestis aastail 1984–1991”, on meil see mõttespordi ala parimal kombel ajaloo annaalidesse talletatud. Algusaegadest kuni uue iseseisvuse alguseni on nüüd viies raamatus male ajalugu Eestis olemas. Ühtlasi on nüüd väljakutse nooremale põlvkonnale – jätkata sarja ajalooga pärast 1991. aastat. Ehk võtab näiteks maleajakirjanik ja -statistik Margus Sööt väljakutse vastu. Tiit Karuks on pärast raadiotööd asunud viljakaks kirjameheks. Praktiliselt igal aastal ilmub midagi tema sulest. Pärast 101 Eesti spordiloo ilmumist on paari aasta jooksul veel ilmunud ta enda elulooraamat ja viimati sel aastal “Kaheksa kanget”, mis

jutustab Eesti kahe edukama olümpiaala – maadluse ja korvpalli – kangelastest, mõlemalt alalt siis neli persooni. Autospordi suur entusiast Juhan Sein lasi paari aasta jooksul välja kaks raamatut – ühe Estonia vormelite kohta ja teise Tallinna autoremonditehase teemal. Lõpuks alles üsna hiljuti ilmus kauaoodatud raamat kuuekümnendate kuningast Rein Aunast. Koostajaks Valeri Maksimov. Suur tunnustus meie seltsi ühele aktiivsemale liikmele, kes halvenevat tervist trotsides pani kokku väga huvitava raamatu. Saigi vist kõik ja polegi nii vähe selle möödunud 24 kuu jooksul.

Uurimistegevust on veelgi olnud. Märkisin ära spordimuuseumi spordiajaloolise teatmematerjali kogumise võistlustel esile tõstetud uurimusi. 2014. aastal. Kategoorias „uurimused“ – parim retsensioon: Erlend Teemägi. „Halvasti toimetatud või toimetamata (?) teos. Retsensioon teosele „Eesti tennis 100““. Tallinn 2013. Kategoorias „mälestused“ – Heldur Tuulemäe. „Sport Tallinna 10. Keskkoolis pärast II Maailmasõda.“ Tallinn 2014. Kategoorias „biograafiad“. Viive Reesar. „Kalle Saar (1943–2011). 20 aastat Tallinna Nõmme Põhikoolis töötanud kehalise kasvatus õpetaja elulugu.“ Tallinn 2014.

Tulemused 2015. aastal. Vanemas vanusegrupis uurimuste kategoorias I koht Helga Kalale töö eest “Eesti vehklemismeistrivõistluste arengulugu”, II koht Rein Järvale töö eest “Eesti meistrivõistlused korvpallis meestele 1956–1970” ja III koht Juhan Maidlole materjalide “Kalevi langus ja taastõus” eest, milles oli perioodil 2009–2014 kogutud materjale. Mälestuste kategoorias tunnistati võitjaks Ilmar Pendre ”Mälestusi elu- ja sporditeelt”, II koha sai Merike Rõtova “Suurmeister”. Ergutusauhinna sai Juhan Maidlo seitsme eluloo koostamise eest.

Meie primaarsest valdkonnast – uurimistegevusest – sellega kõik. Spordiajaloo varasalv sai küllaltki mahukas. Nüüd sekundaarsest poolest ehk seltsitegevusest. Juba aastaid saab iga kuu kolmanda teisipäeva õhtul Tallinna Ülikooli raamatukogu kohviku tagaruum häid seltsikaaslasi paksult täis. Toimub suhtluse ja mälestuste õhtu, tavaliselt oleme palunud endile kellegi külla. 2013/14. hooajal olid meil külas (kronoloogilises järjekorras) Heino Lill, kes on jälje jätnud lausa nelja riigi (Eesti, Leedu, Soome, NSVL) korvpalliajalukku. Tema meenutustes oli palju huvitavat, millest varem ei teadnud. Siis üks teletuttav kõigile – Mati Talvik, noorteklassis väga tugev kaugus- ja kolmikhüppaja. Temast järgmisena oli külas Raido Rüütel, teist põlve edukas autosportlane. Saime kuulda autospordist kui võistlusspordist NLiidu aegadel, aga ka ümbermaailmareisist autodel aastail 2002–2004. Valdu Suurkase suu läbi saime targemaks rahvusvahelisest korvpallist. Oli ta ju kõrgel positsioonil FIBA juhtorganites.

2014/15. a seltsi hooaega alustasime väga huvitava külalisega – dr. Gunnar Männikuga. Spordiarstina näitas ta meile samas põrandal ette harjutusi, et olla terve ja rühikas. Hobi korras kirjutab doktor veel luuletusi lastele. Edasi oli meil “külaline” omade seast – Aarand Roos, väga huvitava elukäiguga mees. Meie seltsi üks kõige viljakamaid uurijaid. Ka järgmine “külaline” Helvi Erikson on seltsi liige – vist Eesti kõige tituleeritum seniorsportlane, kes 24 aasta jooksul on senioride Maailma ja Euroopa meistrivõistlustelt saanud kokku 81 medalit.

Üks emotsionaalsemaid seltsiõhtuid oli selle aasta jaanuaris, kui endine edukas võrkpallur ja väga hea lauluhäälega Tõnu Jago pani kokkutulnud kaasa laulma. Vabariigi sünnikuul veebruaris hoidsime isamaad hinges. Külastasime algul okupatsioonide muuseumi ja seejärel kohe rahvarinde muuseumi. Järgmine kord tutvustas meie vastne liige Henno Linn oma raamatut Eesti politsei spordist läbi aegade. Sama seltsiõhtut sisustas veel endine odaviskaja Annika Lall, endine dünamolane ja politseisportlane.

Tallinna osakonnas ei olnud me juba mitmeid aastaid ajaloopäeva korraldanud. Aprillikuus see sai lõpuks teoks. Aleksander Tšikini 100. sünniaastapäeval 27. aprillil viisime läbi koos Tšika Toetuseltsi ja Eesti Spordiselts Kaleviga tema mälestuskonverentsi. Eelmise hooaja lõpetuseks lasime endid tutvustada seltsikaaslastel, kel on hea sportlik CV, kuid kes meil seltsis omavahel on tagaplaanile jäänud. Sõna said Jüri Tapper, Anto Raukas ja Tõnu Lauk.

Uut 2015/16. hooaega alustasime suvel ilmunud „Eesti spordi aastaraamat 1918–1940” tutvustamisega. Üles astusime meie koos Erlend Teemäega, kes me olime teatmeraamatu koostajad. Lõpuks alles hiljuti, kuu aega tagasi, oli meil külas Eesti kõige tunnustatum võrkpallikohtunik Mati Koorep. Tema kohtunikutegevuse pagas on muljetavaldav. Seltsiõhtuid sisustasid päris mitmel korral mälumängud Eesti spordi teemadel. On seegi üks vorm Eesti spordiajalugu meenutada.

Osakonna juhatus oli möödunud perioodil seitsmeliikmeline – Uno Aava, Erlend Teemägi, Juhan Maidlo, Valeri Maksimov, Henn Karits, Viive Reesar ja Rein Järva. Juhatuse koosoleku sildi all saime kokku neljal korral, rohkem oli omavahelist suhtlust juba nimetatud seltsipäevadel ja ka muudel sportlikel üritustel. Eranditult kõik mu kolleegid olid väga tublid, siinkohal neile suur tänu tehtud töö eest. Suur tänu ka kõigile teistele osakonna liikmetele, ilma kellela seltsiõhtuid poleks teoks saanud.

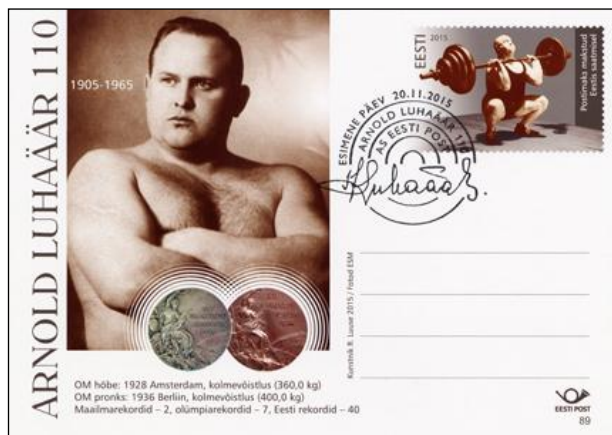
Jõudu ja tervist kõigile seltsikaaslastele Eesti spordi ajaloosalvede täitmisel. Armastage ja väärtustage ikka Eesti sporti tema ajaloos.

ARNOLD LUHAÄÄR 110

20. novembril oleks Arnold Luhaäär saanud 110 aastaseks. Spordiajaloo klubi Alfred juht Jaak Valdre ja Eesti Tõsteliidu poolt Taimo Viir olid selle tähistamiseks organiseerinud tema hauale Metsakalmistul uue, lihvitud graniidist mälestuskivi avamise. Peale mälestusminuteid kalmistul siirduti Pirita sotsiaalkeskusesse, kus jätkati meie suurtõstja meenutamist Jaak Valdre juhatamisel. Sõnavõtjad olid üksmeelel, et soodsamates tingimustes oleks Luhaäär suutnud rohkemgi, kuid sellegipoolest on tema panus Eesti sporti seda väärt, et tema mälestust väärikalt jäädvustada, eestkätt sünnilinnas Mõisakülas. Spordiseltsi Ülo esimehe ja tõstesportlasi Enn Raieste sõnul on skulptor Tiidu

Kirsipuu valmistatud mälestusmärgi makett linna poolt heaks kiidetud, kuid kahjuks on kahekordse olümpiamedalimehe mälestuse jäädvustamise toetus tagasihoidlikuks jäänud. Raie tões, et positiivset vastust ei ole Luhaääre mälestuse jäädvustamiseks saadud ei kultuurkapitalilt ega olümpiakomiteelt.

Eesti Post esitles kahekordse olümpiamedalimehe tähtpäevaks välja lastud tervikasja (kunstnik Riho Luuse), mida kohaletulnud said mälestuseks omale ka muretseda koos kunstniku autogrammiga.

SELTSI TÄISKOGU JA AJALOOPÄEV

Viive Reesar

28. novembril oli Eesti Spordimuuseumi raamatukogusse kogunenud kolmandik seltsi liikmetest, et teha tagasivaade perioodile 28.11.2013 – 28.11.2015. Koosoleku avas Seltsi esimees Enn Mainla, kinnitati koosoleku päevakord, valiti koosoleku juhataja (Daimar Lell) ning sekretär (Viive Reesar).

Kõigepealt sai sõna seltsi juhatuse XIII koosseisu aruande esitamiseks esimees Enn Mainla (toome aruande pisut kärbitult):

*Juhatuses tegutsesid esimehe kõrval aseesimeestena Tallinna osakonna juht **Rein Järva** ja **Rait Männik** ning liikmetena **Valeri Maksimov** ja **Juhan Maidlo** ning uute liikmetena **Helle Artel** ja **Siim Randoja**.*

Vanas tuttavas koosseisus revisjonikomisjon **Mai Luik**, **Endla Peets** ja **Aime Tobi** on sellel toimetamisel silma peal hoidnud.

Seltsi raamatupidamise aastaaruande koostamisel saadi endiselt abi Spordimuuseumi eksraamatupidajalt **Hilja Nõmmejalt**.

*Kahjuks ei õnnestunu juhatusel selles koosseisu siiski uutele valimistele vastu minna. Paar kuud tagasi saatsime viimasele teele **Juhan Maidlo**. Enam ei näe me endi hulgas ka seltsikaaslast **Harry Kaschanit**, **Malle Madalat**, **Valdemar Vilderit** ja **Peeter Kaseoja**, ning varem kaotasime **Vambola Remmeli** ja **Valdur Tammingu**. Aga me ei unusta neid toredaid seltsikaaslast ja meenutame neid vaikes leinas.*

Siiski need aruandeperioodi kaotused aitab korvata poole suurem – 12-liikmeline juurdekasv, nende hulgas saame eelmistel koosolekutel tutvustatutele lisaks esitleda veel ainult viimasel poolaastal meiega ühinenud **Marta Ruusi**, kes tunneb huvi kergejõustiku vastu. Seltsis on hetkel 138 liiget (tegevliikmeid 131) ja tahaks loota, et see arv rohkem ei kahane, kuigi meie liikmeskond kipub pigem

vananema kui noorenema, sest endiselt teeb muret pensionieelikute juurdekasv, veel noorematest rääkimata..

Aruandeperioodil on täiskogu koos käinud neljal korral. Maikuiste koosolekute põhieesmärk on oli majandusaasta aruande kinnitamine, millele sellel aastal kaasnes põhikirja uuendamine, mis kuu hiljem korduskoosolekul ka kinnitamist leidis. Aasta tagasi novembris toimus koos seltsi 25. juubeli tähistamisega soome kolleegide osalusel rahvusvaheliseks kujunenud ESAS X konverents.

Spordimuuseumi raamatukogus kuulatakse tähelepanelikult aruannet

Juhatus pidas regulaarselt ja vajadusel nõu, kuid seda kaasajale kohaselt enamasti elektroonilisel teel või arutati probleeme ka telefonitsi jooksvalt töö käigus. Ja meeldiv on tõdeda, et kolleegid juhatuses on olnud aldid kaasa mõtlema, kaasa lööma kõigis ettevõtmistes.

Nagu ikka toimusid traditsioonilised kolmapäevased seltsirahva kokkusaamised spordimuuseumis, kus 20 seltsipäeval olid esinejate hulgas ESVL värske juht Sven Kolga, Krista Fischer ja Anton Terasmaa geenivaramust, järjekordse raamatuga maha saanud Aarand Roos, Tartu maratoni esimene võitja Helle Ritsing-Tallo, Sotšis taliolümpiale kaasa elanud Katrin Muring ja Loit Kivistik, veemoto kahekordne maailmameister Jüri Jõul ja treener Henry Põvvat, jalgpallitreener Roman Ubakivi, vehklemistreener Viktor Kirpu, viiekordne mudellennumaailmameister Andres Lepp, tõkkejooksu EM hõbe Rasmus Mägi oma treeneritest vanematega – Anne ja Taivo Mägiga, paksu politseispordi ajalooramatute autor Henno Linn, uisutreener Väino Treiman, Tartu Maratoni tegevjuht Indrek Kelk, mudellennuki Tragi konstruktor Heino Kõrvel, keda sekundeeris Andres Lepp, laskesuusataja Roland Lessing, valmivat

aastaraamatut 1918–1940 tutvustanud Enn Mainla ja järgmisel korral juba trükisooja väljaannet esitlenud Rein Järva ja Erlend Teemägi, Mulgimaa kergejõustikutreener Tiit Aru, Rein Aunast raamatu kirjutanud Valeri Maksimov ja Auna pere Erik Lillo modereerimisel, olümpiaregati tseremooniatega tegelenud Ülo Reedi – seega kahe aasta jooksul kokku päris muljetavaldav seltskond.

Aruandeperioodi jääb kaks suvekooli Vaiblas, Võrtsjärve kaldal Põltsamaa valla puhkemajas, seda ikka Paul Kuldkepi ja ta proua Maie agaral kaasabil. Möödunud aastal haris kuulajaid Saksamaal elav võrkpallikohtunik Alexander Mühle ja kergejõustikukohtunik Kahro Lukk ning Soome sõsareltsi esimees Heikki Roiko-Jokela. Tänavu andsid suvekoolile sisu kolmekordne jahilaskmise maailmameister Matti Jõgi ja meistermatkaja Agnes Sirkel.

Koolituse alla tuleb lugeda ka eelmise aasta mais täiskogul esinenud Helmut Valgmaa arutlust teemal „Sport ja elukaar” ning selle aasta maikuise täiskogu lõpetuseks kirjandusmuuseumi teaduri Ruth Hinrikuse harivat ettekannet elulugude kogumisest ja kirjutamisest.

Regioonidest väärrib endiselt kiitmist Pärnu, kus ajaloopäevade korraldamisega on jõutud 20. järjenumbrini. Viimased korrad on korraldamise raskus peamiselt olnud Heldor Kääratsi ja Priit Neeme õlul. Nagu tavaks saanud, peeti meeles auväärseid juubilarere ja meenutati aasta jooksul meie seast lahkunud Pärnumaa tuntumaid sportlasi. 19. päevale andis põhisisu Sotšist olümpia-muljetega naasnud ajakirjanik Henn Hallik, 20. ajaloopäevale tippjalgpallist taandunud Raio Piiraja ja Pärnu jalgpalliklubi naiskonna peatreener Jüri Saar.

Ka väärrib tunnustust Viljandi, kus kohaliku spordihinge Ilmar Küti initsiatiivil on kokku seadmisel juba kolmas osa Viljandimaa spordiajaloost ja sellest on nüüd kahel aastal 8. ja 9. järjenumbriga ajaloopäevadel räägitudki.

Samuti tegutsetakse ajaloovallas endiselt Kohtla-Järvel Ilmar Taluste vedamisel, kes oli peakorraldaja ajaloopäeval, kus meenutati korraka kolme tähtpäeva: 65. sünnipäeva tähistas Kohtla-Järve Kalev, kelle spordikoolil täitus pool sajandit ja sama vanaks loetakse tõsisemat korvpalliharrastust sealmail.

Seekord on põhjust ka pealinnast selles võtmes rääkida, kuna Tallinna osakond oli tegev Aleksander Tšikini 100. sünniaastapäeva mälestuskonverentsi läbiviimisel.

Ka seekord on spordiajaloo seltsi liikmed tegevad olnud veel paljudes spordiajaloolistes ettevõtmistes, mida küll selts ise ei korraldanud, kuid mis seltsi liikmete aktiivsel toel ja osalusel teoks said.

Jätakuvalt on ESAS olnud Eesti Spordimuuseumi koostööpartneriks traditsioonilistel teatmematerjali kogumise võistlustel, mis sellel aastal kandis 38. järjenumbrit. Kui eelmisel aastal esinesid edukalt meie liikmed **Nora Kutti**, **Viive Reesar**, **Heldur Tuulemäe** ja **Erlend Teemägi**, siis tänavu **Helga Kala**, **Rein Järva** ja **Juhan Maidlo** hõivasid kogu poodiumi uurimuste kategoorias ja mälestuste kategoorias sai hõbeda **Merike Rõtuva** ning tunnustust jagus jällegi ka **Nora Kutile**.

Regulaarselt ilmuvat seltsi Teatajat koostas ja toimetas endiselt Enn Mainla tavapäraselt rütmis, mis tähendab 8 numbrit, so numbreid 68–75, mis kokku annab juba paraja raamatu mõõdu välja, sisaldades 228 lehekülge.

Spordiajaloosõbra raamaturiiulisse on meie liikmete töö tulemusel jõudnud ka sellel perioodil nii mõnigi sisukas väljaanne. Muidugi oli kaheks selliseks raamatuks „Spordi aastaraamat“ (2013 ja 2014), mille väljaandja rollis oleva spordikoolituse ja -teabe sihtasutuse seltskonnas on koostajate hulgas ka meie liige Aare Oja, kuid abilistena on tegevuses olnud teisigi seltsi liikmeid. Aruandeperioodi üks esimesi trükiseid oli mahukas meenutusteraamat „Elu- ja ralliradadel” Uno Aavalt 1913. aasta jõuluks. Aasta lõppu jäi ka Aarand Roosi „Areenilt arhiivi” kui ka Tiit Karuksi mälestusteraamatu ilmumine. Eelmisel aastal oli kõige paksemaks spordiajaloo raamatuks Henno Linna sulest ilmunud „Eesti politsei sport läbi ajaloo” oma 750 leheküljega. Helmut Valgma koostas „Jalgpall. Sulgpall. Tennis. Võimlemine. Seletus- ja neljakeelne tõlkesõnastik.”, kus üheks autoriks ka Jaak Ulman. Erilist esiletõstmist väärib aastatepikkuse pingutuse tulemusena seltsi väljaandena ilmunud „Eesti spordi aastaraamat 1918–1940”, mille koostajad Rein Järva, Juhan Maidlo ja Erlend Teemägi nägid suurima vaeva, kuid kaasautoritena andsid oma osa paljud seltsikaaslased. Spordimuuseumi väljaandetena ilmunud „Vaseaeg auhinnalaua” üks autoritest on seltsi liige Helve Parmas ja 51. Gustav Sule mälestusvõistluse ajal ilmunud „50 Gustav Sule mälestusvõistlust. Nimed. Numbrid. Lood.” üks autoritest on samuti meie liige Daimar Lell. Ja seda seltsikaaslaste kirjatööde nimekirja võiks muidugi jätkatagi, aga piirdume siinkohal nendega.

Eelmise aruandekoosolekul meie suurima murekoha – Eesti akadeemilise spordiajaloo koostamise küsimuses saime lootusrikkalt tulevikku vaadata. Ja tõesti selle kolleeg Rein Järva ideena seltsi poolt vabariigi 100. sünnipäeva ettevõtmiste programmi pakkumisest haarati kinni ja vahepeal toimunud arengud andsid lootust. Kultuuriministeeriumi ja EOK tahtel hakkas projektijuhina tegutsema Sven Kolga ja väljaandja rolli sai spordikoolituse ja -teabe sihtasutus EOK asepresidendi Toomas Tõnise juhtimisel. On ju nüüd peale mõningaid vangerdusi põhiautoritena töös spordimuuseumi peavarahoidja Kaarel Antons ja teadussekretär Kalle Voolaid ning kaasatud on ka mitmed üksikuid temaatilisi peatükke koostavad autorid. Konsultandina abistab TÜ ajaloolane Olaf Mertelsmann. Moodustatud toimetuskolleegium, kuhu seltsi liikmetest kuuluvad Daimar Lell ja Enn Mainla, on sisulise külje arutamiseks paar korda koos käinud. Paistis, et ka finantsiline külg on leidnud lahenduse. Paraku on nüüd, nagu meedias on kajastatud, kogunenud tumedaid pilvi mõnegi asjaosalise pea kohale ja tekitanud küsimuse, mis saab edasi? Oleme ju seltsi liikmetena spordiajaloo tegelenud suuresti entusiasmist ja kui, siis sümboolse tasu eest ja peame ilmselt tunnistama, et meie õiglustunne on kõvasti riivata saanud. Loodame, et sogsaks aetud veest hoolimata röövpüüdjatel reeglitevastane lant käest võetakse, aga meie kuldkalake – akadeemiline spordiajaloo raamat ikka ellu jääb.

Vahepeal väga kaugetes kantides peetud ISHPESi kongressid kolisid pisut lähemale ja seltsi rahvusvahelised kontaktid said eelmisel aastal Eestit ainukesena esindanud Enn Mainla kaudu värskendust Katari pealinnas Dohas, kus ühtlasi tähistati meie seltsiga samal aastal sündinud spordiajaloolaste maailmaorganisatsiooni 25. sünnipäeva. Sellel aastal veelgi lähemal, Horvaatia sadamalinnas Splitis toimunud kongressil oli meie selts esindatud koguni kolme liikmega: lisaks Enn Mainlale esinesid ettekandega ISHPESi suurfoorumil ka Daimar Lell ja Siim Randoja. Meeldiv oli seal kaasa elada meie hea kolleegi ja sõbra, Soome Spordiajaloo Seltsi algusaja juhi Leena Laine valimisele ISHPESi auliikmeks.

Endiselt tuleb kiita meie seltsile katust, st peavarju pakkuvat Eesti Spordimuuseumi. Muuseumi tuge tunneme mitte ainult vett pidava katuse näol, vaid kas või tänase ürituse korraldamisel

Lõpuks ka pisut finantskülgest. Arusaadav, et seltsi tegevuse finantseerimiseks ei piisa üksi liikmemaksudest, kuigi neid ju pisut tõstsite ja eakatele vabastuse kaotasime. Meeldiv muidugi, et Eesti Kultuurkapitali sihtkapitali uus koosseis on meie tegvust jälle märganud ja saime toetust aastaraamatule ja sel aastal kaks korda ka muuks tegevuseks. Õnneks on ka mitmed seltsi liikmed oma õla alla pannud ja siinkohal neile kõigile suur tänu. Täpsemalt kuulete meie rahaasjadest revisjonikomisjoni ülevaates, aga nagu ikka, tuleb selle aasta põhjalik finantsasjade aruanne majandusaruande kinnitamisel maikuus.

Lõpetuseks tänan kõiki seltsikaaslast, eriti juhatuse liikmeid, kellega koostöö on meeldiv olnud. Jäeb üle soovida kõigile seltsikaaslastele tervist ja jaksu spordiajaloo talletamisel!

Tallinna osakonna tegevusülevaate (vt lk 21–24)) andis Rein Järva (fotol seisab), kuid siinkohal ei hakka kordama osakonna koosolekul räägitut.

Seltsi rahalisest olukorrast andis ülevaate revisjonikomisjoni esinaine Mai Luik, kelle sõnul oli küll raskemaid aegu, kuid nüüd on jälle pisut tegevusvahendeid kogunenud ja uus juhatuse saab rahulikult tegevusse asuda.

Aruannete kohta küsimusi ei esitatud ja sõna võtta soovijaid ei olnud.

Seltsi juhatuse ettepanekul valiti üksmeelselt

Seltsi uueks auliikmeks korvpallitaustaga spordiajaloo talletaja, kindlakäelise juhi omadustega Tallinna osakonna esimees **Rein Järva**. Seltsi kiidutunnistused said

Helga Kala, Tiit Karuks, Olaf Langsepp ja Valeri Maksimov. Tānukirja pālvīsid **Daimar Lell, Henno Linn, Rait Mānnik, Aare Oja, Merike Rōtova, Erlend Teemāgi ja Jaak Valdre.**

Jārgnesid ESAS uue esimehe, juhātuse ja revisjonikomisjoni valimised. Seltsi esimehe kohustused usaldati ūksmeelselt taas **Enn Mainlale.** Seltsi juhatus otsustati valida viieliikmeline. Esimehe kōrvale valiti juhatusse ūksmeelselt **Rein Jārva, Siim Randoja, Helle Artel ja Hillar-Heiti Karm.** Revisjoni-komisjon valiti jātkaama koosseisus: **Mai Luik, Endla Peets ja Aime Tobi.**

Peale tōist mōttevahetust mindi kohvipausile, et seejārel jātkata ettekandepāevaga „**Sōudesport Eestis 140**“.

Kōigile huvilistele avatud ettekandepāevaks oli saali kogunenud rahvast juurde. Pāeva juhatanud Enn Mainla tōi vālja pōhjused, miks juttu tehakse just sōudesportist, ūks peamistest muidugi see ūmmargune aastate arv esimese sōudeklubi asutamisest.

Siiski algatuseks rāāgiti lāhemast ajast. Teemal „**Sāravamad hetked Eesti sōudesportis – kas tōō vōi talent**“ sai sōna kahekordne olūmpihōbe **Jūri Jaanson,** kelle tee spordi juurde kasvas vālja Viljandis poistega hoovijalgpalli māngimisest. 1982. aastast jātкусid sōudetreeningud Pārnu. 1985. aastal jõudis Jūri Jaanson NL-i koondisse. Suurriigi tollane tase oli maailma tiptasemest maha jāānud. Kuni 1994. aastani sai treenitud puhtast fanatismist. Tehtud tōō vilju sai Jaanson maitsta jārgmisel, 1995. aastal, mil ta vōitis kōik maailmakarika etapid. Jārgmistel aastatel pōhjustasid haigestumised vormi languse. Kūsimusele – kas tōō vōi talent? – vastas Jaanson, et ilma tōōta kaugele ei jõua, kuid ilmselt tippu ei jõua ka talendita, mis tema puhul eestkātt avaldus lihtsuses omandada hea sōudetehnika, milleta edu poleks saavutanud. 2004. aasta OM-i hōbemedaliga lõppes suure sōudja vōistlussport. Kuni tānaseni on ūletamata Jaansonile kuuluv Emajōe maratoni aeg. *Spordipisik ei kao minust mitte kunagi,* tōdes endine tippsōudja.

Oma sōnavōtus „**Kōik algas Dorpater Ruder-Club'i asutamisega 1875**“ peatus sōudmise ajalool **Ūlo Tōlp.** Akadeemiline sōudmine sai alguse pargaste (2-, 4-, 6-, 8-aerulised) vōistlustest. Pargastest arenesid tānapāevased akadeemilised paadid. 1829. aastast kuni tānapāevani vōistleavad Oxfordi ja Cambridge 8-paadid omavahel. Eesti sōudmine algas 17. veebruaril 1875 Tartus Dorpater Ruder-Club'i asutamisega. Esimeste ametlike sōudmisvōistluste korraldamiseni jõudis “Dorpater Ruder-Club” 1883. aasta septembris. Pārnu asutati sōudeklubi “Pernauer Ruder Club” 1884. aasta augustis ning kaks aastat hiljem jõuti sealgi ametlike vōistluste korraldamiseni. Eesti sōudmise ajalugu vōib jaotada neljaks perioodiks: esimene 1875–1920, teine 1920–1940, kolmas 1945–1991 ja neljas 1991. aastast kuni tānapāevani. Kōneleja avaldas suurt pettumust, et Tartu sōudekanal jāi lõpuni valmis ehitamata. Kōige rohke sūūd selles leidis ta Annelinna projekteerijal Mart Pordil. Kahjuks ka hilisemad katsed on takerdunud otsustajate tahtmisse mōista sōudekanali olulisust Tartu spordile.

Jüri Jaanson

Ülo Tõlp

Jaan Tults

Ajaloopäeva lõpetuseks elustas ajaloolilte **Jaan Tults**, kelle sõnavõttu saab kokku võtta pealkirja „**Meenutusi viimasest poolsajandist Eesti sõudespordis**“ alla. Juttu tuli nii huvitavatest seikadest kui kaugematest ja lähematest sündmustest sõudmises. Eriti rõhutas ettekandja Erich Seileri osa, kelle treeningugrupp Tartus oli väga tugev. Ta meenutas ka teisi treenereid ja sportlasi, kes eredamalt meelde olid jäänud. Kuna esineja on ise nii pikka aega sõudespordi juures olnud, siis paratamatult jäi sellest rikkalikust mälestustekoormast üsna palju mõneks teiseks korra.

KÜLAS OLİ ENN TUPP

Eesti Spordiajaloo Seltsi seltsipäeva raames oli spordimuuseumis 2. detsembril külas teenekas sporditegelane ja poliitik Enn Tupp (*fotol*).

Enn Tupp on tulnud 1971 Eesti meistriks laskesuusatamises (4×7,5) ja 1972 laskejooksus. Kuulus aastatel 1969–1972 Eesti laskesuusatamise koondvõistkonda. Ta töötas aastatel 1966–1967 Dünamo suusavabrikus elektrikuna, oli 1967–1968 Võrus spordiühingus Jõud suusatreener, 1968–1969 aga Jõu Võru Spordikooli direktor. Aastatel 1970–1974 oli ta Väimela nädissovhoostehnikumis sõjalise ja kehalise kasvatuses õpetaja, 1974–1987 oli Jõu Võru Rajooninõukogu esimees ja 1987–1988 Võru Kalevi spordiehitiste tehnik.

Pöördelistel aegadel alustas poliitilist tegevust ja aastatel 1989–1990 oli valitud Võru linnapeaks. 1990–1992 oli ta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liige, ta oli üks neist, kes 20. augustil 1991 hääletas Eesti iseseisvuse taastamise poolt. Samuti kuulus ta Põhiseaduse Assambleesse, olles PS X peatüki – Riigikaitse – toimkonna esimees. Hiljem oli ta Kaitseministeeriumis kaitsepoliitika osakonna juhataja, 28. juunist 1994 kuni 17. aprillini 1995 kaitseminister ning hiljem teenistuses mitmetel ametikohtadel kaitseväge peastaabis.

Esinejal oli kõigi oma eluperioodide kohta kuulajateni tuua nii mõnigi värvikas episood. Lõpus ei tahtnud küsimustetulv kuidagi lõppeda.

MÜSTILINE SPORDIAJALUGU

Daimar Lell

Sellist nime kandis 4. detsembril toimunud Eesti Spordimuuseumi 26. konverents. Spordimuuseumi seekordsel teadusüritusel käsitleti mitmeid põnevaid teemasid, perioode ning persoone, mille või kelle ümber on üleval hulgaliselt küsimusi ning teadmatust. Nii mõnedki „valged laigud“ said konverentsi käigus ka likvideeritud.

Barclay hotelli konverentsisaalis toimunud kokkusaamise avamisel (*vt foto*) avaldas spordimuuseumi direktor Daimar Lell veidi rohkem kui poolesaja osaleja ees headmeelt, et üle pika aja on toimumas konverents, kus käsitletakse spetsiifilisi spordiajaloo küsimusi ning et konverentsil võetakse kokku just spordimuuseumi enda inimeste uurimused. Eriti rõõmustav on seegi, et peaaegu kõik ettekanded on jõudmas kohe-kohe ilmuva muuseumi ajakirja „Sport&Muuseum“ järjekordse numbri kaante vahele. Materjali kogunes seejuures ohtralt, nii et ajakirja 5. number tuleb lausa 80-leheküljeline tavapärase 48 lehekülje asemel.

Konverentsi avaettekandes andis Kaie Voolaid (*foto järgmisel lk*) ülevaate „Vene fotoreportaaži isa“ Carl Oswald Bulla (1855–1929) elust, tegevusest ning „kadumisest“ Eestisse, Sõrve poolsaarele Saaremaal. Viimane sai Bulla elupaigaks pärast enamlaste riigipööret Venemaal. Kuulajad said väga põhjaliku

Kes ta oli?

Carl Oswald Bulla oli Sileesia sakslasest peamiselt Venemaal ning elu lõpupoole ka Eestis tegutsenud päevapiltnik, kes jäädvustas sadades tuhandetes fotodes Vene keisriperekonda, maailmalinna Peterburi, aga ka pisikest Sõrve saart.

Carl Oswald Bulla sündis 26. 02. 1855 Preisimaal Leobschutzi. 1865. aastal leiame 10 aastase poisi juba St. Peterburgist, kus ta töötas Dunant'i (?Dupant'i) fotoäris jooksupoisina, edasi sai temast sealsamas õpilane ja laborant.

1875. aastal 20 aastasel avas ta Peterburis oma esimese fotoateljee, aadressil Sadovaja 61. Alates 1883 tegutses Bulla mõnda aega ka ettevõtjana. Nimelt asutas ta siis foto kuivplaatide vabriku (need plaadid tulid fotograafias kasutusele klaasnegatiivide asemel) ja 1884 alustas tegevust etnograafiliste postkaartide kirjastajana. Alates 1895. aastast pühendus põhiliselt pildistamisele.

ülevaate fotograaf Bulla käekirjast ning kõigist 14-st spordimuuseumi kogusse jõudnud Bulla pildist. Samale ajajärgule keskendus oma ettekandes ka Siim Randoja (*fotol all*), kes analüüsis mitmeid seniteadmata seiku või eksiarvamusi olümpiasõudja Hugo Kuusiku elus. Randoja ettekanne tugines mitmetele seni-

HUGO MAXIMILIAN KUUSIK

Eesti Spordi Biograafiline Leksikon (2013):

- KUUSIK, ka Kuusik või Kusick, Mart, ka Hugo Maximilian (9. XII 1877 Peterburi - 24. VIII 1965 Battle Ground, Washingtoni osariik, USA), sõudja.
- Lõpetas Peterburis gümnaasiumi, hiljem jätkas õpinguid Oxfordi ülikoolis. Oli Peterburi Kalevi asutajaliikmeid, 1903 ka sekretär. Võistluses ühinevadil 1912 Stockholmil OM-il, esindas Venemaad, jagas koos kanadalase Everard Butleriga 3.-4. kohta; /.../
- 1913 saavutas Kuusik võidu, millest kõneles toone kogu maailm - ta alistas inglased Oxfordi regatil, seda ei olnud suutnud teha 60 aasta jooksul ükski välismaalane.
- Tuli 1910, 1911 ja 1913 ühinevadil Venemaa meistriks. Kuulus Peterburi Kalevi spordiseltsi.
- Oli 1918 Venemaa koduajal Arhangelskis inglase laevastiku tööle ja langes bolševike kätte vangl. Lubjanka vanglast päästis teda Eesti-Vene rahuleping.
- Tegutses 1920-22 Tallinnas Spordi poksikreenerina, pärast seda läks USA-sse, oli New Yorgis autoäriimees.

uurimata allikmaterjalidele ning võib juhtuda, et peagi leiab korrigeerimist 1912. aastal Stockholmi olümpiamängudel ühinevadil 3.-4. kohta jaganud Kuusiku nii mõnigi elulooline fakt. Konverentsi esimese kolmandiku lõpetas Kalle Voolaid ning temagi tõi lavale ühe põneva olümpialase – 1928. aastal Amsterdamis mängudel Eesti paatkonnas pronksi pälvinud purjetaja Andreas Faehlmanni, kes nõukogude ajal meie spordiajalooteadvusest peaaegu kaduma läinud oli.

Konverentsi keskmine osa oli pühendatud spordiajakirjandusele. Anu Sillastu tutvustas spordimuuseumi kogusse jõudnud II maailmasõja ajal käsitsi valmistatud ajakirja Kehakultuur numbreid. Ühtekokku ilmutatud kuuest numbrist on spordimuuseumis olemas neli. Ajakirja Kehakultuur teemaga jätkas Daimar Lell, kes andis põgusa ülevaate nõukogulikust paralleelmaailmast, mida ajakirja lugejaile Stalini elu lõpuperioodil pakuti. Kuidas ja mida rahvusvahelisest spordielust teada anti, mida öeldi ning mis ütlemata jäeti või kuidas NSV Liidus medaleid „õigesti“ loeti. Tiit Karuks meenutas aga oma ajakirjanikutööd, mis viis teda 1980. aastate lõpul Rootsis kokku spordiloolase ja -statistiku Reino Sepa ning 1928. aasta maadluse olümpiavõitja Voldemar Väliga.

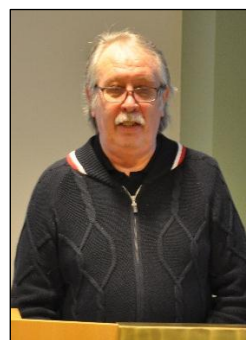
Daimar Lell lõpetas oma ettekande teemakohase loosungiga, publiku reaktsiooni jälgib konverentsi moderaator Kalle Voolaid (paremal)

Jana Mae ja Karita Vard infolaua taga

Kalle Voolaid

Tiit Karuks

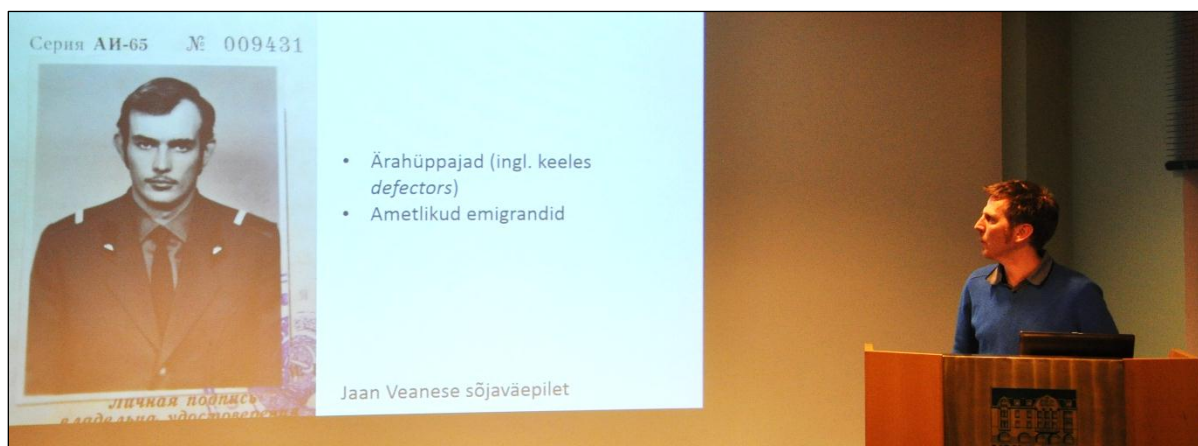
Aime Pärnakivi ja kaasettekandja Kaie Voolaid

Enn Mainla

Konverentsipäeva lõpetasid Enn Mainla, Aime Pärnakivi ning Kaarel Antons. Enn Mainla valgustas 1922. aasta tõstmise maailmameistri Saul Hallapi salapärase surma (1941) ja juhuslikult avastatud (1977) säilmete uurimise tagamaid. Aime Pärnakivi peatus Eesti spordi medalirohketel lehekülgedel – meie

laskurite saavutustel ning nende auhindade saatustel ning muuseumisse jõudmise lugudel. Fookuses olid 1930. aastate lõpu kaks edukamat laskurit – Gustav Lokotar ning Elmar Kivistik. Kaarel Antons (*fotol*) analüüsis ühe ärahüppaja (ehk nõukogude ajal läänest kodumaale mitte tagasi tulnu) kuvandit Jaan Veanese näitel. Toonase Eesti üks paremaid vehklejaid otsustas jääda Rootsi 1971. aastal. Kaarel Antons vaatles nii 1971. aastat kui ka seda, mida Veanese pärast Eestis räägiti (rääkimata jäeti) ning milliseid müüte või lausa folkloori selle, 1994. aastal surnud spordimehe ümber aja jooksul tekkinud on.

Neil spordiajaloo huvilistel, kes konverentsile ei jõudnud tasub oodata peagi ilmuvat muuseumi ajakirja, kust saab lugeda enamikku konverentsil kõlanud ettekannetest. Ajakirjas on lood lisaks rikkalikult illustreeritud ning varustatud viidete ning kommentaaridega.

KOKKUSAAMISED KOLLEEGIDEGA

Daimar Lell

10.-13. detsembrini toimus Austria Suusaakadeemias St. Christoph am Arlbergis rahvusvaheline talispordiajaloole keskendunud konverents „Skispuren/Ski tracks“. Konverents, mille pealkiri võiks eesti keeles kõlada kui „Suusajäljed“ keskenduski enamuses talispordi ning kitsamalt suusatamise jälgedele või mõjule erinevate riikide ja rahvaste kultuuriloos. Ühtekokku osales spordiajaloolaste rahvusvahelise katusorganisatsiooni ISHPES egiidi all toimunud kokkusaamisel ligi 40 spordiajaloolast mitmelt poolt Euroopast ning USA-st.

Eestit esindasid spordimuuseumi direktor Daimar Lell ning muuseumi teadussekretär Kalle Voolaid. Eesti esindajad tutvustasid Otepää Talispordimuuseumit, aga läbi selle põgusalt ka Eesti suusakultuuri, kunagisi fännide tipphetki ning meie talispordi tähti. Ühtlasi uuriti auditooriumilt, kuidas suhtutakse võimalusse korraldada analoogne talispordiajaloo konverents tulevikus Eestis. Ettepanek leidis positiivset vastukaja, nii et kuluaarivestlustes tuli nii mõnigi asi veelkord täpsemalt üle rääkida.

Konverentsi käigus, 12. detsembril tähistati ka ISHPES-i auliikme, kunagise presidendi (aastatel 1993–2000) ning tänase juhatuse liikme Gertrud Pfisteri 70. sünnipäeva. Mitmed kolleegid olid selleks puhuks kokku pannud päevakohase trükise, mis kingitusena pidulikult üle anti.

Tagasiteel Austriast tegid Daimar Lell ja Kalle Voolaid kiirvisiidi Läti Spordimuuseumisse Riias, kus arutleti kolleegidega võimalikke tulevasi koostööprojekte. Lepiti kokku, et alustatakse tegevusi Baltimaade spordiajaloolaste kokkusaamiseks 2018. aastal, kui tähistatakse riikide 100. sünnipäevi.

ERNA ABEL – 100

19. detsembril asetati Raadi kalmistule Erna ja Herbert Abeli kalmule rohkestu lilli ja küünlaid, põhjuseks Erna Abeli 100. sünniaastapäev. Teeneka suusapedagoogi mälestamine jätkus TÜ KKT Jakobi tänava õppehoone auditooriumis Erna Abeli akadeemilise erialatunniga. Peale dekaan prof. Priit Kaasiku (*foto all vasakul*) avasõnu rääkis TÜ emeriitprofessor Selma Teesalu Erna Abelist ülikooli akadeemilise pere liikmena. Tundi jätkas TLÜ dotsent Kaarel Zilmer mõtisklusega erialase mõtteviisi arendamisest pool sajandit tagasi ja TÜ magister Allar Kivil tänases ülikoolis. Mälestuspäeva lõpetas vaba arutelu Erna Abeli pikaajalise töö üle Tartu ülikoolis ja sellemõjust Eesti hariduselule.

IN MEMORIAM

JUHAN MAIDLO

9. VII 1930 – 6. X 2015

Pärast pikka kurnavat haigust lahkus 86. eluaastal igavikuteele Juhan Maidlo (*fotol*), meie spordiajaloooseltsi tegusamaid liikmeid ja eestvedajaid (juhatuses a-st 2001).

Koolipoisina Viljandis spordiga sinasõbraks saanud, alustas ta 1947–1949 Sakala lehe juures ka spordiajakirjanikuteed. 1949–1950 tegutses Tallinnas Õhtulehe spordireporterina. Nõukogudevastases tegevuses süüdistatuna tuli aga viis parimat noorusaastat mööda saata Vorkutas range režiimiga sunnitöölaagris ja kodumaile naastes jätkata leivateenimist staadionitöölisena. Võimed ei jäänud vaka alla. Pärast ajakirjanduslike kogemuste rikastamist Õhtulehe spordinurga sisustajana (1957–1959) leidis Juhan kohased ametid elutööks vastasutatud Spordilehe osakonnajuhatajana ja vastutava sekretärina (1959–1993). Olles Spordilehes tegev korvpalli ja sportvõimlemise valgustajana, pakuti ta oskustele ja võimetele rakendust ka nende spordialade föderatsioonide presiidiumides. Samuti nõudis pühendumist ja energiat tegutsemine Kalevi Kesknõukogu liikmena (1965–1988), spordiseltsi kogumike koostamine ja infolehe Kalevlane toimetamine (1993–2006).

1975 võttis Juhan Maidlo enda kanda spordi aastaraamatu peakoostaja kohustused ja vedas mehiselt seda koormat – esialgu igapäevase töö kõrval – ligi kolmkümmend aastat (1975–1987 ja 1992–2008), arendades traditsioonilisest statistikaraamatust tänapäevase Eesti sporti põlistava teose.

Millist ennastsalgavust nõuab sellise raamatu koostamine, kus kaasa löövad 65 erineva kirjaoskuse, erinevate kogemuste, erinevate nägemuste või erineva töösse suhtumisega isiksused, oskavad aimata vaid vähesed. Juhan Maidlol piisas kannatust ja endavalitsemist olla hea suhtleja.

Juhan Maidlo initsiatiivil ilmutasime ka ajaloolisi vajakuid täitma Eesti spordi koondaastaraamatud heitlikest 1940-ndatest ja repressioonijärgsetest 1950-ndatest. Juhani eluõhtul jõudis lõpuks kaante vahele viimane koondaastaraamat Eesti Vabariigi algajast pöördelise 1940. aastani.

Spordiraamatute peategelasteks on läbi aegade olnud spordikangelased. Selliste hulka kuulub ka Juhan Maidlo ja Jaan Sepa üllitis “Mis juhtus Anton Raadikuga?” (1997). Monumentaalseimana jääb Juhan Maidlot meenutama ulatuslikult Eesti spordiajalugu jäädvustav viieköiteline teostesari “Kalev. Läbi sajandi”. Eugen Piisangu ja Juhan Maidlo koostöös sündinud esimestele ajalooköidetele järgnevates on Juhan tänuväärselt põlistanud suure hulga taustajõude – mitte ainult fanaatilisi treenereid ja liidreid, vaid ka ambitsioonideta

elu spordile pühendanud mehi ja naisi. Tulemuseta otsime nende hulgast portreelugu aatemehest Juhan Maidlost endast...

Juhan Maidlo tunnistati 1974 Kalevi ja 2008 Eesti Spordiajaloo seltsi auliikmeks. Aastal 2000 pälvis ta Eesti Kultuurkapitali kehakultuuri ja spordi sihtkapitali aastapreemia, 2002 Valgetähe medaliklassi teenetemärgi, 2009 riikliku spordi elutööpreemia.

Suurima austusega hea kolleegi ja sõbra ees, Eesti Spordiajaloo Seltsi nimel
Erlend Teemägi

ESAS-i TEGEVUSKAVA 2016. AASTAKS

1. ORGANISATSIOONILINE TEGEVUS

1.1. Seltsi tegevuse propageerimine ja liikmeskonna laiendamine	pidev	juhatus
1.2. Koostöö EOK-ga Eesti spordiajaloo uurimise edendamiseks	pidev	juhatus
1.3. Koostööprojektid spordiajaloo tegelevate isikute ja organisatsioonidega	pidev	juhatus
1.4. Spordiala liitudes spordiajaloo toimkondade ellukutsumisele (uurijate leidmisele) ja alade ajaloo uurimisele kaasaaitamine	pidev	juhatus
1.5. Oma tegevuse info levitamine internetis (ESM koduleheküljel), selle pidev täiendamine ja uuendamine	pidev	juhatus
S. Randoja
1.6. Seltsi täiskogu koosolekute ettevalmistamine ja läbiviimine	4. mai ja
28. nov.	juhatus

2. SELTSITEGEVUS

2.1. ESAS-i seltsipäevad	graafik	juhatus
2.2. Tallinna osakonna seltsiõhtud	graafik	TO juh.
2.3. Pärnu XXI spordiajaloo päev	11. veebr.	kohalik aktiiv
2.4. Viljandi X spordiajaloo päev	märts	kohalik aktiiv
2.5. ESAS-i 27. aastapäeva tähistav seltsi XI spordiajaloo konverents	28. nov.	juhatus

3. METOODILINE TÖÖ JA KOOLITUS

3.1. Koolituspäev Tartus	4. mai	juhatus
3.2. Koolituspäev Tallinnas	21. okt.	TO juhatus
3.3. Suvekool Matsal	31.07.-1.08.	juhatus

4. UURIMISTÖÖ JA KIRJASTAMINE

4.1. Teataja väljaandmine	iga kv.	E. Mainla

4.2. Toimetiste nr. 11 ja 12 väljaandmise korraldamine koos ESMiga	I-IV kv.	E. Mainla
4.3. Eesti spordi üldajaloo koostamisele kaasabi, teatud artiklite ja lisade koostamine	I-IV kv.	juhatuse ja autorid
4.4. "Eesti sisekergejõustik läbi aegade" koostamine (jätkamine)	I-IV kv.	E. Teemägi, I. Voltri jt
4.5. Kehakultuurlase aastaraamatutes (1956 –1995) Eesti sportlaste eesnimede taastamine	I-IV kv.	TO juhatus
4.6. Eesti spordi kronoloogia 1900 – 2015 (päevast päeva) korrigeerimine ja täiendamine	I-IV kv.	E. Teemägi, R. Järva, M. Ibrus jt
5. MAJANDUSTEGEVUS		
5.1. Liikmemaksude kogumine	pidev	laekurid
5.2. Fondidest toetuste taotlemine	pidev	juhatuse
5.3. Majandusküsimuste lahendamine	pidev	juhatuse

Hea seltsikaaslane! Palun anna 10. jaanuariks juhatusale teada oma arvamustest ja ettepanekutest uue aasta tegevuskava suhtes – mida lisada, muuta, parandada.

ÕNNITLEME 2016. AASTA JUUBILARE!

ARNOLD ALMERS		12. jaanuaril
ANTS AUG		20. detsembril
ÕILME TRISBERG		6. jaanuaril
HELGI NOORMETS		17. jaanuaril
JUHAN UNGER		26. märtsil
VILLU OJASSALU		5. aprillil
VIVIAN MITT		21. juunil
MONIKA HOLM		22. oktoobril
AGNES SIRKEL		25. novembril
ANTS PROMET		12. detsembril
JAAN AHI		5. mail
TÕNU SÕLG		19. juunil
LEMBIT INT		25. juunil
MERIKE RÕTOVA		19. augustil
ARVO KRUUSMA		23. novembril

HENN KARITS MATTI JAANUS	∞ 75 ∞	14. veebruaril 19. septembril
AARNE PETERSON TIIT KARUKS VIIU REBANE ANNE TAMM	∞ 70 ∞	9. mail 28. juunil 30. juunil 31. juulil
ILMAR VOLTRI	∞ 65 ∞	31. märtsil
VILLEM LÜÜS	∞ 45 ∞	29. märtsil
SIIM RANDOJA	∞ 30 ∞	28. märtsil

PANE HÄSTI TÄHELE!

ESAS liikmemaks on 2014. aasta maikuu üldkogu otsusel muutunud. Liikmetel tuleb nüüd aastamaksuna tasuda **8 eurot** (pensionäridel **5 eurot**). Ka otsustati, et **kaotatakse ära liikmemaksu vabastus 80-aastastele ja vanematele**, kellel seega tuleks maksta aastas **5 eurot**. Liikmemaksu vabastus jäeti kehtima auliikmetele, kuid loomulikult pole ka neil keelatud seltsi oma panusega toetada. Seltsi sisseastumismaksuks jäeti endiselt kaks eurot.

Liikmemaksu (ja toetusi) on võimalik tasuda Eesti Spordiajaloo Seltsi **arveldusarvele nr. EE951010152001602002** SEB pangas või tuua/saata seltsi juhatusesse spordimuuseumi (Rüütli 15, Tartu 51007), kas seltsi esimehele Enn Mainlale (7300754, 56497632, E-mail: enn@spordimuuseum.ee) või Tallinna osakonna liikmetel oma osakonnas Viive Reesarele (6770829, 59196767).

Täname õige(aegselt) liikmemaksu tasumise eest!

□ □ □ □ □ □ □

**Täname Eesti Kultuurkapitali ja Hasartmängumaksu Nõukogu
Seltsi tegevuse toetamise eest!**

□ □ □ □ □

Kasutatud ESM kodulehel ilmunud materjale.

Fotod: Mati Hiie, Maria Kilk, Enn Mainla, Rait Männik, Siim Randoja, Kalle Voolaid

□ □ □

**Eesti Spordiajaloo Seltsi Teataja nr. 76
koostas ja toimetas Enn Mainla**